

Tartu Ülikool
Sotsiaal ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Lapsevanemate roll 5-7aastaste laste meediatarbimise suunamisel

Bakalaureusetöö

Koostas:

Kertu-Kätlin Käis

Juhendajad:

Kristi Vinter, MA

Andra Siibak, PhD

Tartu

2011

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	6
1.1. Laste meediapädevus ja selle arendamine	6
1.1.1. Lapse tarbijaks kasvatamine läbi meedia	7
1.2 Meedia mõju lapse arengule	8
1.2.1. Televisioonivaatamisega seostatavad võimalikud mõjud lapsele	11
1.2.2. Uue meedia võimalikud mõjud lapsele	12
1.3 Lapsevanema roll ja vahendamisstrateegiad	13
1.4 Uurimisküsimused	15
2. Metoodika ja valim	17
2.1 Meetod	17
2.2 Valim	19
3. Tulemused	21
3.1 Lapse meediakasutuse jälgimine	21
3.2 Rõhuaspektid ja lapsevanemate roll meediatarbimise suunamisel	22
3.3 Meedia juhendamise olulisus lapsevanemate arvamustes	24
3.4 Reeglite ja piirangute kehtestamine	26
3.5 Soovituste andmine lastele	28
3.6 Võimalused, mida lapsevanemad vajaksid paremaks juhendamiseks	30
3.7 „Olulised teised“ lapse meediatarbijaks kasvatamisel	32
4. Järeldused ja diskussioon	35
4.1 Vastused uurimisküsimustele	35
4.1.1 Kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma laste meediatarbimise harjumusi?	35
4.1.2 Millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel?	37
4.1.3 Milliseid strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise suunamisel? ...	39

4.2	Meetodi kriitika	42
4.3	Võimalused antud teema edasiarendamiseks	43
	Kokkuvõte	44
	Summary	45
	Kasutatud kirjandus	47
	Lisa 1. Küsitluskava	49
	Lisa 2. Intervjuu 1: 7aastase Liisbethi ema.....	51
	Lisa 3. Intervjuu 2: 6aastase Karli ema	54
	Lisa 4. Intervjuu 3: 7aastase Marteni ema	59
	Lisa 5. Intervjuu 4: 7aastase Mihkli isa	63
	Lisa 6. Intervjuu 5: 6aastase Egerti isa	67
	Lisa 7. Intervjuu 6: 5aastase Kristini ema.....	73
	Lisa 8. Intervjuu 7: 6aastase Paulina ja 7aastase Joanna ema	79
	Lisa 9. Intervjuu 8: 7aastase Sandra ema.....	86
	Lisa 10. Intervjuu 9: 5aastase Kaia ema	91
	Lisa 11. Intervjuu 10: 6aastase Kerdi ema.....	94

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada lapsevanema enda arvamus oma rollist lapse kui teadliku meediatarbija kasvatamisel. Uurimisküsimuste kaudu soovitakse välja selgitada, kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma lapse meediatarbimise harjumusi, millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel ning milliseid strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise juhendamisel.

Antud uurimisteema on oluline välja selgitamiseks, kuivõrd lapsevanemad näevad endal rolli lapse meediatarbimise suunamisel ning millised on lapsevanemate suunavad tegevused. Siinkohal lähtutakse eeldusest, et kõik, mida eelkooliealine telerist või internetist näeb, ei pruugi olla talle eakohane ning lapsevanem on üks olulisemaid mõjutajaid, kelle ülesanne on lapsele meediasisu seletamine, sobiliku meediakanali valimine aga ka valvajaks olemine.

Uuringus osalesid 5-7 aastaste laste vanemad. Valitud laste vanusevahemik on 5-7aastased seetõttu, et lapse arusaam maailmast ja tema füsioloogilised ja psühholoogilised tunnetusmomendid on selles vanusevahemikus kergesti mõjutatavad – ta õpib tundma seoste loomist ning maailma mõistmist (Kikas 2008), mille puhul on lapsevanema osalus ülimalt oluline. Lisaks on lapse arusaam ümbritsevast erinev täiskasvanu omast ning telerist või internetist saadav teave üheselt mõistetav ning tekitab küsimusi, mida lapsevanem peaks oskama kas ennetada või lapsele sobivas vormis lahti seletada.

Bakalaureusetöö raames läbi viidud kümne 5-7aastase lapse vanema individuaalintervjuu tulemusena leitakse, milline on lapsevanema suhtumine ning oma rolli tajumine lapse meediatarbimise suunamisel. Varemalt ei ole Eestis eelkooliealiste laste vanemaid selles küsimuses kvalitatiivselt uuritud, külla aga on uuritud 9-16 aastaste laste vanemate vahendamiskogemusi *EU Kids Online* projekti raames kvantitatiivsete meetoditega (Livingstone 2011).

Bakalaureusetöö jaguneb neljaks osaks. Esimeses on teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, mis tutvustavad meedia mõjusid lapsele, lapsevanema rolli ning laste meediatarbimist laiemas plaanis. Teises osas kirjeldatakse meetodit ja valimit. Kolmandas osas tuuakse ära

uurimisküsimustest lähtuvalt leitud tulemused. Neljas osa tutvustab uuringu tulemusi ning järeldusi antud teema kontekstis. Samuti sisaldab viimane osa meetodikriitikat.

Töö lõppeb kokkuvõttega ning ingliskeelse ülevaatega.

Töö autor tänab oma juhendajaid Andra Siibakut ja Kristi Vinterit abistavate kommentaaride eest ning avaldab tänu retsensent Helis Ustile. Samuti on töö autor tänulik kõigile uurimuses osalenud lapsevanematele, kes jagasid oma mõtteid ja arusaamu.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1. Laste meediapädevus ja selle arendamine

Meedia areng muudab varasemaid arusaamu meedia mõjudest. Internet muudab arusaamu nii kirjaoskusest, teadmistest, autoriteedist kui loominguilisusest (Kalmus 2008). Meediapädevus ei hõlma mitte ainult teadmiste ja loominguilisuse aspekti, vaid ka oskust meediat kasutada teadlikult ning kriitiliselt, saada aru meediatekstide olemusest ja neid targasti kasutada (Kalmus 2008).

Kadri Ugur (2004) on välja toonud meediapädevuse määratlemise neli komponenti, mis hõlmavad oskust leida informatsiooni, seda kriitiliselt analüüsida ning oskust kasutada meediat oma sõnumite edastamiseks ja aru saama meedia rollist ühiskonnas (Ugur 2004).

„Meediakasvatuse all mõistame oskust meediaväljal ja meediavahendites orienteeruda, oskust mõista teatud sõnumite (nt reklaami) eesmärki ja põhjendada oma eelistusi ja valikuid“ (Ugur 2004:40).

Meediapädevate laste kasvatamisel on vastutus suurel määral lapsevanemal, kuid neil ei ole paraku väga tihti aega ega valmisolekut lastega piisavalt tegeleda ning meediaõpetusse kui sellisesse süveneda (Ugur 2004).

Lastele, kui sihtgrupile, mõeldud kvaliteetsed väljaanded on paljuski vähenenud ning vägivaldsus multifilmides ja mängufilmides üha enam sagenenud. Sealjuures puudub enamasti eelnev märge, et antud saade ei ole lastele soovitatav (Tomberg 2004). Telekanalid lähtuvad paljuski ette kirjutatud seadustest ning ei mõtle laiemas perspektiivis lastele realselt sobiva sisu üle. Lapse ligipääs meediale tuleks Ilmar Raagi (2004) sõnul võimaldada alles siis, kui ta saab aru meediasisust ning suudab seda analüüsida, sest suurimad probleemid tekivadki just sellest, et lapsel puudub oskus suhestada meediat tegelikkusega (Raag 2004).

Suurim roll lapse meediapädevuse arendamisel lasub lapsevanemal, kuna Eestis ei suudeta meediasisu piisaval määral kontrollida, et see oleks lapsele üheselt sobiv. Lapsevanem peaks oskama lapsele pakkuda lisaks meediatarbimisele ka mõnda teist tegevuse varianti, kuna

soovitud tulemusi ühiskonna sidususe mõttes ei anna mitte keelamine vaid alternatiivide pakkumine (Raag 2004).

Erinevate meediakanalite pea igapäevane kasutamine on nii mõnelegi lasteaialapsele tavapärane meediatarbimine. Taolist meediakäitumist peaksid aga teravalt jälgima lapsevanemad, kuna esimene interneti või telerivaatamise kogemus saadakse eelkõige läbi lapsevanema ning lapsed kopeerivad paljuski vanema tegevusi, sealhulgas vaatavad näiteks samu saateid telerist. Eelkooliealistel lastel aga puudub sealjuures oskus täielikult mõista interneti sisu ja olemust ning tekib raskusi eristamaks reklaami lehekülje sisust (Kink 2008) sama oht on teleriga, kus mängulised reklaamid ei eristu lapse silmis multifilmist. *EU Kids Online* uurimisvõrgustiku järgi on Eesti lapsed Interneti kasutamise poolest Euroopas ühed agaramad (Kalmus 2008).

1.1.1. Lapse tarbijaks kasvatamine läbi meedia

Üha suureneva meediatarbimise juures lapse arusaam vajadustest teiseneb ning näiteks multifilmid saavad igapäevaelu lahutamatuks osaks. Kangelased aga omakorda mõjutavad lapse soove ja tahtmisi. Nii on näiteks USA lapsevanemad mures, et lapsi ärgitatakse tahtma vastavate saadetega seotud sõjamänguasju (Smith et al 2008). Väga palju mõjutavad oma vanemate oste just lapsed, kelle sõna brändivaliku üle on lapsevanema omast sageli kaalukam. Oskus ja teadmine ühe või teise brändi toodet tahta, tuleb aga läbi meediakanalite levitatavast reklaamist (Lindstrom & Seybold 2004).

Eelkooliealised lapsed ei suuda alati eristada reklaami telesaatest. Tihtipeale saavad lapsed saate ja reklaami erinevusest aru pigem tajutava erinevuse, kui kontseptsiooni omaduste kaudu (Strasburger & Wilson 2002). Kui lasteaialastelt küsida, kuidas nad teevad vahet reklaamil ja telesaatel, siis vastavad nad, et reklaam on lühem (Strasburger & Wilson 2002). Siinkohal oleks vajalik lastele selgitada reklaami olemust ja eesmärki, mille kaudu suunata lapse arusaama meediast.

Samuti on tarbimisühiskonna mõjul levimas reklaame, mille sisu ei ole lapsele sobilik või koguni erootilisele tegevusele suunatud (Tomberg 2004). Taoliste reklaamide nägemine mõjutab lapse arengut ning arusaama maailmast ja võib jätta oma tugeva jälje alateadvusesse.

Mõistmatu tegevus tekitab küsimusi, mida loodetavasti vanemad ei väldi, vaid püüavad siiski lapsele seletada ja arusaadavaks teha.

1.2 Meedia mõju lapse arengule

Nii täiskasvanu kui laps tunnetavad meedia suurt mõju nende eludes. Pealetungiva ja agressiivse meedia mõju võib täiskasvanule olla lõpuni raskesti mõistetav, lapsele aga suisa arusaamatu. Lapsepõlve olemus on muutunud just meedia tõttu, kuna lapsevanematel puudub meelevald oma lapse üle – see kuulub üha enam meediale (Kuurme 2003).

Et saada aru meedia mõjust lapsele, tuleb aru saada tema tunnetusprotsesside iseärasustest. 5-7aastastel eelkooliealistel lastel puudub võime arvestada erinevaid aspekte ning nähtust tehakse vaid ühekülgsed järeldused; puudub oskus teha loogilisi järeldusi; lapsed arvavad, et kõik saavad maailmast aru just nii nagu nemad; nad ei tea, kuidas töötab nende mälu ning mida nad suudavad meelde jätta, mida mitte; tegevusi/objekte/definiitsioone ei osata lahti mõtestada ja mõistetevahelisi seoseid luua, laps iseloomustab objekti iseloomulike tunnuste abil, mitte defineerivalt (Kikas 2008).

Lapse arengu esimestel etappidel õpib ta maailma tundma terve kehaga. On oluline, et ta saab asju katsuda ning tunda. Telerist tulev pilt ei ole käega katsutav ning lapse arengu seisukohalt ei anna ekraani vaatamine tema kogemusmaailmale mitte midagi (Patzlaff 2003). Lisaks mootorikaoskustele väheneb ka kujutlusvõime ja fantaasia. Ameerikas läbi viidud uuringute käigus jõuti järeldusele, et mida kauem vaadatakse telerit, seda enam kaob lapse enda pildiline mõtlemine ning mõned lapsed ei suuda isegi tassi mälu järgi joonistada (Patzlaff 2003).

Indiviidi kogemusdimensioon läheb meedia mõjul kaotsi ning konstrueeritakse klient, kes tarbib meediat (Kuurme 2003). Laps ei oska ennast kaitsta meedia mõjutuste eest ning reaalsuse ja fiktsiooni eristamine ei ole varases eas enesest mõistetav. Lastele jäävad ühe või teise tegelase käitumine, näiteks tulistamine, plahvatus, tülid, kohati mõistetamatuks. Seega tuleks lapsevanematel pidevalt seletada ja selgitada lapsele meedia kaudu saadavaid sõnumeid, arutleda nende üle ning otsustada, kas see üldse sobib lapsele ning milliseid tagajärgi võib antud sõnum kaasa tuua. Samuti on oluline rääkida sellest, mis on päris ja mis

ei ole. Filmid on lavastatud ning reaalsusega ei ole seal midagi pistmist, kuid lapsevanemad võivad paljuski eeldada, et laps saab toimuvast aru nii, nagu nemadki.

Väiksemate laste alateadvusele on meedial väga suur mõju, kuna puuduvad arusaam, analüüsimise oskus ja hoiakud meedia suhtes. Nähtavad pildid tunduvad päris ning meedia poolt pakutud agressiivsed ja vägivaldsed pildid talletuvad alateadvusesse (Kuurme 2003). See on põhjuseks, miks lapsed muutuvad vägivaldse meedia mõjul agressiivsemateks. Seega peaks lapsevanem vaatama telerit koos lapsega, kuna ka lastesaate puhul võib tekkida küsimusi, millede kohta ta sooviks täiskasvanu käest küsida (Patzlaff 2003). See annab võimaluse lapsevanemal jälgida meediasisu ning samal ajal olla lapse jaoks olemas, seletamaks telekraanil toimuvaid sündmusi.

Sotsiaalsete oskuste arengu aspektist on esmane see, mida laps kogeb kodus, sest paljud seal omandatud uskumused ja sotsiaalsed reeglid jäävad teda saatma terveks eluks (Tropp & Saat 2008). Seetõttu on lapsevanema roll sealjuures oluline.

Laste meediatarbimise puhul tuleb lapsevanematel meeles pidada, et laps ei ole täiskasvanud inimese väike koopia (Patzlaff 2003). Ta ei suuda mõista ja aru saada kõigest nii üheselt, nagu seda teeb täiskasvanu. Eelkooliealisel lapsel puudub oskus end meedia eest kaitsta või sellest täielikult aru saada. Patzlaffi (2003) sõnul lasub peamine vastutus lapse meediatarbimise üle vanemal, kuna lapse puhul ei saa rääkida kompetentsest oskusest nähtuga hakkama saada või vastutustundlikult ümber käia. Näiteks on leitud, et üha enam vähendab laste tundlikkust vägivalda suhtes see, et nad vaatavad palju sarju, mida peetakse pigem meelelahutuseks (Smith et al 2008), kuid oma sisu poolest ei pruugi seriaalid alati olla mõistetavamad kui filmid.

Meedia mõjude uurimisel keskendutakse paljuski negatiivsetele mõjudele, kuid on ka positiivseid mõjutusi. Näiteks peetakse telerit heaks vahendiks, mille abil õppida, ennast vabaks lasta ning nii teleri kui interneti puhul saab välja tuua aspekti, et laps ei tunne ennast üksikuna (Sparks 2010).

USA Lastearstide Liit on soovitanud keelata teleri vaatamise alla 2-aastastel lastel ning paljud teadlased ei soovita ka arvuti kasutamist alla 3-aastastele (Kink 2008). Laps alles õpib

ümbritsevat maailma tajuma ning eelkõige peaks ta kätte saama füüsilis-tunnetusliku poole ning alles seejärel alustama visuaalse pildilis-virtuaalse maailmaga tutvumist. See arendab lapse taju reaalsuse ja fiktsiooni vahel.

Juba neljakümnendatel tundi muret lapse füüsilise pärast, mida teleri vaatamine mõjutab. USA-s läbi viidud uuringute kohaselt mõjutas näiteks teleri ees istumine lapse jalgade kõverdumise (x-jalad) aga tekkis ka näiteks sabakondi valu (Grossman 1987 viidatud Pecora 2007 kaudu). Kaheksakümnendatel ja üheksakümnendatel tõusis uuringute arv järsult ning peamiseks uurimisteenaks muutus meediast nähtud vägivalla mõju lastele, kuid vaid üks neist, 1992.aastal läbi viidud Eroni uurimus, tõi välja ka soolised erinevused (Pecora 2007).

Meedia on pealetungiv, agressiivne ja kõikjale ulatuv (Kuurme 2003). Juba ainuüksi interneti levik on teinud ülikiire hüppe. TNS Emori andmetel oli 2009. aastal 6-74-aastaseid internetikasutajaid 861 tuhat (TNS Emor 2010). Arvata võib, et tänaseks päevaks on see arv tõusnud veelgi ning täiskasvanute igapäevane tegevus mõjutab seeläbi laste meediatarbimist, soove ja eelistusi.

McPake'i ja Plowmani (2010) läbi viidud uuring, mille eesmärk oli uurida digitaalsete tehnoloogiate mõjusid lapse varajastele kogemustele, kus tulemused tõid välja aspekti, et lapsevanema suhtumine tehnoloogilistesse vahenditesse on lapse kogemuste tunnetamisel suurema mõjuga kui näiteks kehvem majanduslik olukord. Sealhulgas on vaadeldud nii interneti, televisiooni, video, telefoni jt tehnoloogiliste vahendite kasutusvõimalust. Uuringus vaadeldi ja võrreldi lapsi, erinevat sotsiaalsest klassist aga ka erinevate suhtumistega peredest. Laps, kes oli harjunud kasutama tehnoloogilisi vahendeid, suutis hakkama saada nii teleripuldi kasutamisega kui oma lemmiktegevuse, joonistamisega, nii virtuaalses kui klassikalises mõttes. Laps aga, kelle peres ei hinnatud niivõrd tehnoloogilisi vahendeid, armastas mängida nukkudega, kuid ei osanud kasutada teleripulti ning tema mänguasjade hulgas ei olnud ka eriti tehnoloogial põhinevaid mänguasju. Uuringu tulemusena leiti, et suurem seos on lapse digitaalsete tehnoloogiate kasutamisel perekonna suhtumisel kui finantsilistel vahenditel (McPake & Plowman 2010).

Digitaalsel tehnoloogial on mõju pea kõigile täiskasvanute tegevusele, mida lapsed hoolega jälgivad ja õpivad ning järgi aimata püüavad (McPake & Plowman 2010). Tehnoloogia

mõjutab inimeste igapäevatoimetusi, näiteks e-pank või digi-tv videolaenus, mis oma olemuselt lihtsustavad igapäevaseid toimetusi.

1.2.1. Televisioonivaatamisega seostatavad võimalikud mõjud lapsele

Teleri vaatamine on üks enam levinud tegevus teiste vaba aja tegevustega võrreldes. Üldine teleri vaatamise aeg erinevates riikides on sarnane – 1,5-2,5 tundi päevas ning 3-6 saadet igal õhtul (Smith *et al* 2008). Sellest lähtuvalt võib järeldada, et laste jaoks on teleri vaatamine muutunud üheks vaba aja veetmise võimaluseks ning seda võrdsustatakse teiste vaba aja tegevustega.

Smith, Cowie ja Blades (2008) on välja toonud kaks suuremat teleri mõju lastele: (1) telerivaatamine mõjutab lapse alateadvust ja sellest lähtuvalt agressiivset käitumist; (2) telesaated edastavad stereotüüpseid pilte, mis võivad põhjustada soovimatuid eelarvamusi.

Vägivaldsete multifilmide ja telesaadete mõjul imiteerivad lapsed nähtut eelkõige siis, kui nende imetletud tegelaskujul õnnestub vägivalda abil jõuda tulemuseni või võita (Smith *et al* 2008). Lastele on oluline eeskujude järgmine ning siinkohal peaksid lapsevanemad olema need, kes seletavad lapsele lahti nähtud olukorra. Vägivaldsuse üle tekitatakse diskussiooni mitte ainult teleri, vaid ka sõjamänguasjade, tulistamist imiteerivate arvutimängude ning vägivaldsete videote puhul (Smith *et al* 2008). Telerist nähtu tuleb arutluseks sõprade hulgas ning ühiselt imiteeritakse tegevust, kuid ei mõelda tagajärgedele. Kohati võib taoline tegevust olla lastele lausa eluohtlik.

Lapsed, kes vaatavad noorena palju multikaid, vaatavad hilisemas elus rohkem märuli- ja seiklusfilme ning lapsed, kes vaatavad humoorikaid multikaid või hariduslikke lastesaateid, need jälgivad hilisemas elus pigem komöödiaid (Huston *et al* 1990, viidatud Huston *et al* 2007 kaudu). Reaalne mõju lapse hilisemale telerivaatamise harjumustele on seega olemas.

Patzlaff (2000) on välja toonud, et telerivaatamine süvendab üksindust, raisatakse palju aega, nähtav ebareaalsus näitab maailma teisiti, lugemiskultuur väheneb, suureneb sotsiaalne lõhe, teadmisi ei tule juurde piisavalt, kõne- ja lugemisoskuse langus, õpitulemuste langemine ja

kasvav manipuleerimine (Patzlaff 2000). Tema nägemuses vähendab telerivaatamine igas vanuses inimeste arusaama reaalsusest ning oskust selles reaalsuses toime tulla.

On ka seisukohti, millede arust ei ole laste vägivaldsus õhutatud teleris nähtavast. Näiteks Cullingford (1995) leidis, et paljud lapsed ei suutnud eelmisel õhtul nähtud saadete sisu meenutada ning sellest lähtuvalt ei võta lapsed telerist nähtavat niivõrd tõepähe, kui peavad meeles hoidmiseks (Cullingford 1995, viidatud Smith *et al* 2008 kaudu). Siinkohal aga tuleks mõelda, et hoolimata laste meenutustest võib alateadvus talletada emotsioone või pilte, mis hilisemas elus hakkavad mõjutama lapse käitumist ja psüühikat üldisemalt, kuna alateadvusesse jäänud nägemus võib väljendada lapse arusaama järgi reaalsust.

Stereotüüpsete saadete nägemine võib lapsele tekitada arusaama, kus meeste ja naiste rollid on rangelt jagatud või kus 'hea' kangelane valgest rassist võitleb 'halva' kangelase vastu teisest rassist (Smith *et al* 2008). Taolised seosed võivad jätta lapse arusaama valed muljed, mis hilisemalt võivad tekitada probleeme maailma tunnetusel ning mõistmisel.

1.2.2. Uue meedia võimalikud mõjud lapsele

Eelkooliealiste laste arvutikasutamine on muutunud osaks nende meediatarbimisest ning pole palju ruumi spekulatsioonideks – kas laps peaks arvutit üldse kasutama. Eelkõige tuleb tähelepanu pöörata pigem sellele, kuidas ta arvutit kasutab ja mida seal teeb (Kink 2008).

Läbi turvaliste ja arendavate meediaprogrammide saab info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat kasutada lapse heaolu silmas pidades nii laste füüsiliste kui psüühiliste protsesside arendamiseks, aga ka teadmiste ja oskuste õppimiseks (Kink 2008). On piisavalt mänge või lehekülgi, mis arendavad lapse mõtlemist ja käitumist ning juhendavad ühe või teise situatsiooni lahendamisel. Eesti kontekstis on taoliseks leheks Lastekas, kus Jänku Jussi juhendamisel õpivad lapsed uusi teadmisi läbi erinevate interneti poolt pakutavate lahenduste. Samas ei tohiks unustada sealseid riske, mis on küll paljuski sõltuvad lapsevanemast ning perekonna väärtushinnangutest (Kalmus 2008).

Ligi 93% 9-16aastastest Eesti lastest kasutab internetti vähemalt kord nädalas (Kalmus *et al* 2010). Ligi 70% lapsevanematest räägib oma lapsega interneti kasutamisest, kuid 13%

lapsevanematest ei kasuta üldse mingeid vahendamise võimalusi (Kalmus *et al* 2010). On näha, et Eesti laste suur internetikasutus huvitab lapsevanemaid ning pigem püütakse jälgida, mida laps sellest keskkonnast saab ja millega kokku puutub.

Infotehnoloogial nähakse aga rolli ka mujal, kui vaid meelelahutuses. Üha enam on tänapäeval õppeotstarbelisi programme ja lahendusi (Kink 2008), mille abi saab arendada laste mõtlemist, taju, seoste loomist ja osaliselt kindlasti ka peenmotoorikat.

Üha enam on laste teadvusesse jõudnud arusaam, et internet on usaldusväärsem infoallikas kui televisioon, olles 6. kohal pere, teatmeteoste, õpikute, õpetajate ja sõprade järel (Kalmus 2008).

Laste meediatarbimisel võivad olla ebameeldivad tagajärjed. Näiteks 2006. aastal läbi viidud uuringu kohaselt on USA 15 protsenti 6-19aastastest lastest ülekaalulised ning selles on leitud seos suure meediakasutusega (Ogden *et al* 2006, viidatud Vanderwater & Cummings 2011 kaudu). Pidev ekraani vaatamine ning ülekaalulisus võivad olla ka põhjuseks mitmete teiste krooniliste haiguste kujunemisel (Must *et al* 2009, viidatud Vanderwater & Cummings 2011 kaudu). Sellest lähtuvalt saab aimu, kuivõrd mõjutab uue meedia kasutus lapse tervislikku seisundit.

1.3 Lapsevanema roll ja vahendamisstrateegiad

Lapsevanema roll lapse meediatarbimise suunajana, ehk lapsevanema vahendus, on lapsele turvalise meediakeskkonna loomisel oluline. Kuurme (2003) toob välja, et seoses tehnoloogilise arenguga ja selle mõjudega, ei julge lapsevanemad enam lapsi keelata, kuna peale tungiv tehnoloogiline tsivilisatsioon on nende jaoks üllatav ja kohati võõras (Kuurme 2003).

Lapsevanema rolli lapse internetikasutamisel on uuritud projekti *EU Kids Online* raames, kus on ära toodud erinevad vanema vahenduse võimalused, mis on kohased ka teleri vaatamise puhul, näiteks aktiivne vahendamine, mis hõlmab endas sisu ja tegevuse üle rääkimist, juuresviibimist ning interneti võimaluste ühist kasutamist (Kalmus 2011). Samuti toob uuring välja piirava vahendamise, kus lapsevanem piirab või keelab mõne netitegevuse, ja tehniliste

piirangute aspekti, ehk viirusetõrje ja vanemakontrolli kasutamise (Kalmus 2011). Juba 80-dateel omistati lapsevanematele neid samu rolle/vahendaja ülesandeid (Lobe *et al* 2009), kus uuriti interneti asemel telerivaatamise aspekte. Olgugi, et võimalusi oma lapse tegemisi jälgida ja suunata, ei pruugi lapsevanemad seda siiski teha või ohte tunnetada. *EU Kids Online* uuringust tuleb välja, et alles siis, kui lapsel on olnud internetis ebameeldiv kogemus, hakkavad lapsevanemad midagi muutma oma senises tegevuses (Kalmus 2011).

Meedial on otsene mõju lapse arengule, seega on oluline last juba varakult suunata tema arengu seisukohalt sobilikule meediasisule. Lapse arvutiga tutvumine võiks alguse saada huvi tärkamisel, kuid kindlasti peaks sealjuures olema vanema järelvalve (Kink 2008). Lapsevanemal on roll ja mõju oma lapse meediatarbimise suunamisel, kuid ta peab ka ise olema huvitatud sellest rollist. Vastasel juhul võib lapse nägemisulatusse sattuda eale sobimatut meediat, mis mõjutab tema loomulikku lapsearengut ja edasist käitumisnormi.

Internetileheküljel Targalt internetis on lapsevanematele ära toodud seitse soovitus, mida tuleks jälgida lapse turvalise internetikasutamise suunamisel. Soovitatakse (1) võtta isiklik vastutus ja arutada internetis aktsepteeritavate tegevuste üle; (2) õppida ise kasutama erinevaid lahendusi, mida kasutab ka laps; s.h määrata ära lehed, millel võib laps käia ning tuvastada lehed, kus laps kindlasti ei peaks käima; (3) lapsega rääkimine ning erinevate internetilahenduse näitamine ja soovitamine; (4) arvuti paigutamine ruumi, kus lapsevanemal on pidev ülevaade selles, mida laps teeb; (5) reeglite sisse seadmine; (6) lapse julgustamine kõigi muredega lapsevanema poole pöörduma; (7) aspekt, et arvuti ei asenda lapsevanemat (Targalt internetis).

Eesti lapsevanem tunnetab aga, et tema tegevus ei ole lapse internetiohtude eest kaitsmisel piisav (Kalmus 2011). Lähtudes seitsmest soovitusest lapsevanemale ning aspektist, et lapsevanem ei pea oma rolli ja tegevust piisavaks, võib oletada, et lapsevanem kas ei oska kõigi soovituste peale mõelda, on jätnud osa neist tähelepanuta või pole kursis erinevate võimalustega lapse internetiturvalisuse koha pealt.

EU Kids Online uuring toob Eesti kohta välja andmed aastast 2009, mis näitab, et lapsevanemad ei piira laste internetikasutust ning arutelu selle üle, mida internetis tehakse, on samuti puudulik (Lobe *et al* 2009). Lisaks toob uuring välja, et lapsevanema vahendus on

interneti puhul väiksema tähendusega kui näiteks televisiooni osas ning parim viis ohu vältimiseks on viia minimaalseni võimalus selle ohuga kokku puutuda (Kirwil *et al* 2009).

Kalev Pihl toob välja psühholoog Baumrindi käsitluse lapsevanema kasvatusmeetodile, antud kontekstis lapse meediakasvatusele, kus lapsevanemad paigutatakse skaalale soe/lähedane – tõrjuv ning piirav – lubav (Pihl 2009). Sellest lähtuvalt saame neli erinevat lapsevanema tüüpi, kes suhtuvad nii üldisesse lapsekasvatusse kui turvalisse meediakasutusse suhteliselt sarnaselt. Võime rääkida autoriteetsest lapsevanemast, autoritaarsest lapsevanemast, järeleandlikust lapsevanemast ja lapse hooletusse jätvast lapsevanemast (Pihl 2009). Igal lapsevanemal on omad ootused sellele, kuidas ta ise peaks käituma või kuidas ühiskond peaks käituma.

Autoriteetne lapsevanem peab oluliseks enda harimist antud valdkonnas; autoritaarne lapsevanem peab oluliseks riiklikul tasandil kehtestatud reegleid ja norme, millest lähtuda; järeleandlik lapsevanem eeldab, et internet/meedia ennast ise reguleeriks ning ei pea vajalikuks lapse tegemisi selles osas eriti jälgida või lapsele soovitusi anda, tema tegemisi üheskoos arutleda; hooletusse jättev lapsevanem aga ei hooli üheski aspektist ning laseb lapsel teha seda, mida ta tahab (Pihl 2009). Olgugi, et reaalses ühiskonnas ei pruugi lapsevanema tüübid olla nii üheselt piiritletud, võib igas lapsevanemas leida siiski kindla tüübi tunnuseid, mis domineerivad teistest enam. Taolist käitumismalli ei pea samastama vaid internetikasutusega, nagu Pihl seda oma artiklis on teinud, vaid kogu lapse meediatarbimisega, kus lapsevanemal on oluline roll ka televisiooni mõjude osas ning vähemal määral ka raadio ja trükiajakirjanduse osas.

Vandewater *et al* (2005) on uurinud perekondi ning reegleid telerivaatamisel ning jõudis järeldusele, et reeglitega peredes vaatavad lapsed vähem telerit. Samuti tuli uurimusest välja, et majapidamised, kus olid meediatarbimisele kindlad reeglid, vaatasid vanemad suurema tõenäosusega telerit koos lastega (Vanderwater *et al* 2005, viidatud Barr 2011 kaudu).

1.4 Uurimisküsimused

Antud uurimistöökäigus otsitakse vastuseid kolmele suurele uurimisküsimusele, mida toetavad abiküsimused. Eesmärk on välja selgitada lapsevanema nägemus oma lapse

meediatarbimisest ning millisena näeb lapsevanem enda rolli oma lapse meediatarbimise suunamisel.

Uuritavad küsimused, milledele otsitakse vastuseid semi-struktureeritud individuaalintervjuude põhjal on järgmised:

1. Kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma laste meediatarbimise harjumusi?
 - Kuivõrd jälgivad lapsevanemad laste meediatarbimist?
 - Mida lapsevanemad oma laste meediatarbimise juures rõhutavad ja oluliseks peavad?
2. Millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel?
 - Kui suur on lapsevanemate roll lapse meediatarbimise suunamisel nende endi hinnangul?
 - Kellel veel näevad lapsevanemad rolli oma lapse kui meediatarbija kasvatamisel?
 - Mida lapsevanemad vajaksid laste meediatarbimise suunamise tõhustamiseks?
3. Milliseid strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise suunamisel?
 - Mil määral tegeletakse lastele konkreetsete soovitude andmisega?
 - Kuivõrd oluliseks peetakse lapse meediasisu üle koos arutamist ja selle selgitamist?
 - Kuivõrd peavad vanemad oluliseks konkreetsete reeglite ja piirangute kehtestamist?

2. Metoodika ja valim

2.1 Meetod

Käesolev bakalaureusetöö kajastab kümne semi-struktureeritud informandi intervjuu põhjal tehtud analüüsi 5-7aastaste laste vanematega. Läbi viidud individuaalintervjuud võimaldasid lähtuda ette valmistatud küsimustest, kuid andsid samas võimaluse täpsustavate küsimuste küsimiseks ning küsimuste järjestuse muutmiseks. Oma paindlikkuse tõttu võimaldas semi-struktureeritud intervjuu teha süstemaatilist analüüsi.

Intervjuu plussiks peab Bower (1973, viidatud Jensen 2002 kaudu) seda, et parim võimalus inimestelt informatsiooni saada on lihtsalt küsida (Jensen 2002). Negatiivse aspektina võib välja tuua aga selle, et inimesed ei pruugi ka vesteldes alati öelda seda, mida mõtlevad ning siinkohal tuleb osata intervjuueerijal õige ja vajalik info kätte saada (Jensen 2002). Intervjuud muutuvad allikaks vaid läbi analüüsi ja interpretatsiooni (Jensen 2002), mille töö autor lähtuvalt valitud analüüsi meetodist läbi viib.

Töö autor pidas intervjuud parimaks andmekogumismeetodiks oma paindlikkuse tõttu, kus eesmärk oli tekitada vastajas mugavustunne ning silmast-silma intervjuude puhul pigem jutustav õhkkond, kus lapsevanemad julgeksid end ja oma mõtteid avada. Semi-struktureeritud intervjuu andis lapsevanemale võimaluse eelkõige arutleda ja selgitada oma lapse meediatarbimise harjumusi ning oma rolli lapse meediatarbimise suunamisel, kuivõrd lapsevanem seda rolli tunnetas ja tajus. See võimaldas lähemalt tutvuda lapsevanemate tunnete ja kogemustega ning selle pere käitumisnormide ja -tavadega.

Intervjuu oli oma olemuselt jagatud kolmeks suuremaks blokiks lähtudes uurimisküsimustest. Neis uuriti lapsevanema nägemust oma lapse mediakasutusest, lapsevanemate isiklikku rollitunnetust ning strateegiaid, mida laste meediatarbimise suunamisel kasutatakse. Blokkide kujundamisel oli eesmärgiks saada terviklik ülevaade lapse meediatarbimisest ning lapsevanema tegevusest. Uurimisküsimused jagunesid omakorda alaküsimusteks, milledele vastuse saamiseks koostati küsitluskava (Lisa 1). Transkribeeritud intervjuude tekstid on ära toodud töö lisa (cd-rom).

Intervjuude analüüsiks on kasutatud eelkõige vertikaalset analüüsimeetodit (*cros-case analysis*), aga ka horisontaalset analüüsimeetodit (*case-by-case analysis*). Vertikaalse analüüsimeetodi puhul vaadeldakse ja kõrvutatakse intervjuublokke ning -küsimusi ja leitakse vastused lähtuvalt sellest (Vihalemm 2011). Lapsevanema üldist suhtumist aga vaadeldakse horisontaalse analüüsimeetodit kasutades, kuna intervjuu puhul tuleb mõnel juhul vastus lapsevanemal alles järgmistes küsimustes välja (Jensen 2002).

Seitse intervjuud on läbi viidud silmast-silma kohtumisel, üks *Skype*'i teel ning kaks intervjuud e-posti teel.

Silmast-silma intervjuu vorm on töö autori poolt eelistatum viis, kuna andis võimaluse koheseks täpsustuste küsimiseks ning lähtuda sai vastaja vastusest. Kehakeele lugemine andis mõningal määral emotsiooni juurde, kuid analüüsi kontekstis ei ole see määrava tähtsusega. Pigem võimaldas see lapsevanemal endal teema paremini lahti mõtestada ja asjade üle sügavamalt juurelda. Miinuseks saab silmas-silma intervjuu puhul tuua liigse lapsevanema ja ümbruse jälgimine, mis võib kohati intervjuueerija mõtte mujale viia ning täpsustavad küsimused võivad seega küsimata jääda.

Skype'i teel tehtud intervjuu puhul oli võimalus koheseks täpsustuste küsimiseks ning vastuste poolest ei erinenud silmas-silma ja *Skype*'i intervjuu üksteisest, sest puuduva kehakeele asendas lapsevanema emotsionaalne hääl, kus ta kohati jäi arutlevaks iseendaga, mis andis aga intervjuueerijale hea võimaluse aru saada lapsevanema mõtteviisist ning seda ei seganud kehakeele jälgimine. Miinuseks antud meetodi puhul võib osutada see, et kuna vastas ei ole reaalselt inimest, võivad ka vastused jääda pealiskaudseks ning ei ava kogu tausta lõpuni. Kehakeele järgi on ära näha, kas lapsevanema tahaks veel midagi lisada või mitte, *Skype*'i teel on seda väga raske tuvastada.

Kahte e-posti teel tehtud intervjuud otsustas töö autor kasutada seetõttu, et saadud vastused olid piisavad antud töö uurimiseesmärkidele vastamiseks. E-posti teel tehtud intervjuud ei anna küll võimaluse koheseks täpsustuseks, kuid kuna lapsevanemad ise soovisid vastata kirjalikult, lepiti kokku, et nad võimalikult palju oma vastuseid põhjendaksid. E-posti teel tehtud intervjuud on oma keelekasutuselt korrektsemad ning kuna vastused lõppkokkuvõttes

moodustasid üpriski pika teksti, võib küsitleja hinnangul vastuseid lugedes tunda, et lapsevanemad on kirjutanud hetkeemotsiooni ajal ning suurt vastuste korrigeerimist ja ilustamist, mida küsitleja esialgu kartis, ei ole tehtud. E-posti teel tehtud intervjuude suurimaks miinuseks ongi see, et ei saa vahetult küsida täpsustusi ning vastajal on võimalus oma vastuseid korrigeerida, parandada, täiendada ja ilustada.

2.2 Valim

Valimi moodustamise kriteeriumiteks oli, et lapsevanemal oleks 5-7-aastane laps. Sugu ja vanus polnud määrava tähtsusega. Tegu on mugavusvalimiga, kus enamus lapsevanemaid on leitud Tartu Kannikese lasteaia kaudu ning kolm lapsevanemat on töö autori tutvusringkonnast. Kannikese lasteaed on valimis seetõttu, et käesoleva töö kirjutaja on ise selles lasteaias käinud ning seal töötab tema lähisugulane.

Lapsevanemate valikul osutus määravaks nende kättesaadavus. Lapsevanematega võeti ühendust telefoni teel, selgitati bakalaureusetöö eesmärke ning küsiti, kas lapsevanem oleks nõus küsitluses osalema. Telefoni teel selgitati välja ka lapsevanema võimalused intervjuu aja või tehniliste vahendite osas ning intervjuud viidi läbi vastavalt lapsevanema tehnilisi ja ajalisi võimalusi arvestades. Ühe intervjuu puhul käis intervjuueerija lapsevanema töökohas, viiel juhul lapsevanema kodus, ühel juhul viidi intervjuu läbi lasteaia ruumides, ühel juhul *Skype*'i teel ning kaks intervjuud on läbi viidud e-posti teel.

Suulise intervjuu peale kulus keskmiselt 20 minutit. Mõni lapsevanem rääkis 15 minutit ning mõni 30.

Uurimistöö intervjuud on tehtud:

Intervjuueeritava kood	Intervjuueeritud lapsevanem	Lapse nimi	Lapse sugu	Lapse vanus
N1	Ema	Karl	Poiss	6-aastane
N2	Ema	Sandra	Tüdruk	7-aastane
N3	Ema	Marten	Poiss	7-aastane
N4	Ema	Kristin	Tüdruk	5-aastane

N5	Ema	Paulina ja Joanna	Tüdrukud	6- ja 7-aastane
N6	Ema	Liisbeth	Tüdruk	7-aastane
N7	Ema	Kert	Poiss	6-aastane
N8	Ema	Kaia	Tüdruk	5-aastane
M1	Isa	Egert	Poiss	6-aastane
M2	Isa	Mihkel	Poiss	7-aastane

3. Tulemused

3.1 Lapse meediakasutuse jälgimine

Kõik lapsevanemad nimetasid peamiseks laste poolt tarbitavateks meediakanaliteks telerit ja interneti. Eelkõige vaadatakse telerit; teisele kohale, suhteliselt võrdsele positsioonile teleriga, asetatakse internet, mida lapsed kasutavad eelkõige mängimiseks. Pabermeedia puhul loevad lapsed peamiselt lasteajakirju ja -koomikseid, toodi välja ka ristsõnad, Postimehe anekdoodi lisa, kleepsuraamatud ja mõistatuste raamatud. Raadiot kuulevad lapsed üldjuhul vaid autosõidu taustaks. Enamik lapsevanemaid tõi välja, et nende lapsed käivad www.lastekas.ee leheküljel.

Üldjuhul lapsevanemad oskavad nimetada erinevaid saateid, internetilehekülgi ja pabermeediat, mida nende laps tarbib.

K: Kas ta telekast vaatab lastesaateid või midagi muud ka?

N3: Jhaaa... lastesaateid väga vähe, laupäevahommikuti Pakugani multikat ja siis üldiselt Kättemaksukontor ja Ühikarotid. (naerab)

N5: [...]Ühikarotte ja siis ETV 2 pealt Tommit ja Annit ja sealt neid multikaid ja... ja siis vaatavad seda Kättemaksukontorit vahel ja... Reporterit, vahel Võsareporterit ja Saladusi, Kodutunnet, vaata see, mis on, Ellujääjaid.

Vastused näitavad, et lapsed vaatavad päris palju täiskasvanutele mõeldud programme ning lasteprogramm on vaid osa tema igapäevasest meediatarbimisest. Vanemate kirjeldused oma lapse meediatarbimisest olid esitatud vabalt ning nad ei tundnud ennast seal juures ebamugavalt, et üpris suure osa nende lapse tarbimisest katab täiskasvanutele mõeldud programm. Suur eale mitte vastav programmi jälgimine on nende sõnul tingitud pigem asjaolust, kus Eestis ei ole kuigi palju võimalusi lapsele head meediasisu pakkuda.

Mõne lapse puhul tuleb välja asjaolu, et ta telerivaatamist üldjuhul ei jälgita, teisel juhul aga teatakse täpselt, mida laps vaatab ning kui kaua. Sealjuures poiste ja tüdrukute telerivaatamise harjumuste juures võib välja tuua, et üldjuhul jälgitakse pigem tüdrukute vaatamisi. Telerist tulevate saadete vaatamise osas suuri erinevusi ei ole ning nii tüdrukud kui poisid vaatavad sarnaseid saateid. Interneti lehekülgede osas on erinevus selles, et tüdrukutel on eraldi tüdrukute lehed ning poistel pigem mängude lehed. Mõne pere puhul kasutab laps mingil määral ka ema Messengeri, et seal sugulastega rääkida ning välja toodi ka *Youtube* ja *Facebook*.

Lapsevanemate hinnangud meediatarbimise aja üle on erinevad. Keskmine meediatarbimise aeg jääb 2-3 tunni ringi päevas. Mõne lapsevanema arust on seda ääretult palju, kuid teised jaoks täiesti piisav. Pabermeedia osas tarbitakse peamiselt siiski vaid lastele mõeldud ajakirju. Teleri osas on pea kõik lapsevanemad toonud välja mõne saate, mis ei ole kõrvaltvaataja arust sobilik lasteprogramm ning enamasti saavad sellest aru ka lapsevanemad ise.

3.2 Rõhuaspektid ja lapsevanemate roll meediatarbimise suunamisel

Lapse meediatarbimise jälgimist peetakse lapsevanemate seas küll oluliseks, kuid eelkõige vanemas eas. Teatakse, mida laps telerist vaatab, kuid väga tihti ei juurelda pikemalt meediasisu sobilikkuse üle 5-7aastasele lapsele. Siinjuures tunnevad osad lapsevanemad, et neil on võimu lapse meediavalikuid suunata.

K: Kuivõrd annate soovitusi lapsele ühe või teise telesaate vaatamiseks?

N6: Ikka annan kui sealt tuleb mingisuguseid asju, mis sobiks või mis talle meeldib, siis ikka ütlen. Laulukarussell või midagi.

N4: Anname ikka soovitusi, et kui saade pole lapsele sobilik, siis soovitame mõnda teist saadet või kanalit vaadata. Üritame ikka ise võimalikult palju siiski saatevaliku üle otsustada. 5-aastase puhul veel toimib see päris hästi.

Mõne arvamuse kohasel on laps piisavalt vana, et omale ise sobivat meediat valida.

K: Kas teie laps oskab Teie arust endale piisavalt eakohast nii öelda meediat valida sisu poolest?

N1: Jah, ma arvan küll, et oskab. Ütleme, et see, mis mina võibolla ei valiks ja siin õigeks ei pea on igasugused vägivalla multifilmid aga aga ma usun et.. usun et ta suudab selle õige saate... erinevate vahel valida, siis ta suudab seda teha.

Mõnel juhul asetab lapsevanem rõhu asjaolule, et laps ei vaataks liialt vägivaldseid filme ning tarbiks pigem eakohast ja lastele sobilikku meediasisu. Osadel juhtudel lapsevanem küll teadvustas, et kõik tema lapse poolt vaadatavad saated ei pruugi olla lapsele eakohased ning nii üheselt mõistetavad ja arusaadavad. Mitmest lapsevanema intervjuust tuleb välja, et tegelikult lastakse lapsel teha väga palju siiski seda, mida nad ise soovivad, ehk lastakse vaadata eale sobimatut programmi.

N2: Nii kaua, kui ta NENDE lehekülgede peale ei lähe, siis... (naerab) las olla. Aga siiamaani ta ei ole läinud.

Mõni lapsevanem tõi välja, et kui sisu ikka väga ebasobiv on, siis suunatakse laps kas mõnele muule tegevusele, seletatakse ise sisu lahti, või kasutatakse käed-silmade-ette varianti.

K: Kas Te muidu jälgite ka, et mida ta sealt vaatab-kuulab?

N2: Põhiliselt küll jah, et ikka sõjafilme ma vaadata ei lase. (naerab) no Kätemaksukontor on see, et vahepeal on tegelikult väga hullu, siis me paneme käed silmade ette.

Lapsevanemad näevad endal rolli laste meediatarbimise suunamisel, kuna nad valivad suures osas ise saated või mängud, mida laps võib vaadata või mängida. Taoline suhtumine tuli ilmekalt välja kõigi lapsevanemate intervjuudest, kuid ei kajastunud alati nende tegudes. Lapsi peetakse piisavalt iseseisvateks ja arukateks, et lapsevanemate arust ei pea kõike alati ette näitama või üle kontrollima. Mõlema lapsevanema puhul annavad laste saatevalikud siiski aluse arvata, et mõnel juhul tuleks kriitilisemalt jälgida tarbitava meedia sisu ning vajadusel see keelata või lahti seletada.

Peetakse olulisteks lapse tegevuse jälgimist, et mida ta teeb internetis või milliselt telesaadet vaatab.

M1: ... see on muutunud minu jaoks selliseks suht tavaliseks igapäevaseks asjaks, et kui sa sööma lähed, kas sul käed on pestud, kas sul hommikul hambad on pestud, et samamoodi on internetis, et see kõik on loomulik, et sa vaatad ja kui ta mingisuguse jama seal lahti teeb, siis ütled talle, et ei tee mingeid siukseid asju lahti, et vaatad oma Lastekat ja oma asju, onju. Et siukene.. siukene enesest mõistetav. Et see on lihtsalt nagu... loomulikust mai tea millest. Käid ja kontrollid tema tegemisi.

Samas võrreldes seda arvamust saadetega, mida lapsed telerist vaatavad, tekitab antud tulemus töö autoris kahtluse, kas lapsevanemad saavad tegelikult lõpuni aru meedia suurest mõjust ning enda rollist sealjuures. Mõni vanem tunneb suuremat vastutust oma lapse meediatarbimise eest, kui teine ning laste saatevalikuid võrreldes tuleb ka välja, et pigem kontrollitakse tüdrukute saatevalikuid.

3.3 Meedia juhendamise olulisus lapsevanemate arvamustes

Küsimuste tekkimisel kinnitasid kõik lapsevanemad, et oskavad oma lapsele vajadusel meediasisu olemust selgitada.

K: Kas kui tuleb mõni saade, mis ei ole lapsele päris sobilik, et kas sellest räägitakse või seletatakse talle seda kuidagi?

N6: Kui ta jääb seda vaatama, siis ta ilmselt hakkab kindlasti küsima ja siis me räägime taga.

K: On neid küsimusi tihti?

N6: Ma ei tea... ikka on vahest.

K: Oskate seletada ka?

V: Ikka oskab ära seletada küll jah. Nende reklaamide seletamine on keerulisem. Kuuleb, et piiks-piiks ja raha tuleb et: „no tuleb ju raha!“ Ja siis püüad lapsele seletada, et kuidas see raha ikkagi tuleb ja...

Samas toovad lapsevanemad välja aspekti, et tegelikult ei kipu lapsed väga tihti sisu puudutavaid küsimusi esitama ning kuigi mõnel juhul peetakse oluliseks lapsele meediasisu lahti seletamist, siis tehakse seda peamiselt vaid sel juhul, kui laps ise küsima tuleb. Lapsevanemate sõnul püütakse valida siiski lapsele sobivama sisuga saade, millest ta aru

võiks saada. Küsimusi võib tekkida siis, kui internetis kõigest aru ei saada ning palutakse vanemalt abi.

Lisaks mööndi, et peamiselt tekib lastel küsimusi neile mitte mõeldud meediasisu kohta. Välja toodi näitena küsimused, et miks nad tulistavad, kas see on päris või kuhu ta kadus.

Lapsevanemad üldjuhul möönavad, et mingil määral mõjutavad nende saatevalikud ka lapse oma, kuid sealjuures üritatakse vaadata ikkagi meediasisu sobivust.

K: Kas teie saatevalikud ka vahepeal mõjutavad lapse valikuid?

N6: Vahepeal küll. Kui see.. õhtune aeg, kui lastesaated on, siis me vaatame neid ja ei saa muud vaadata. Mingil määral ikka, aga mitte väga. Tavaliselt ikka lastega koos. Lastesaated enne ja siis alles enda omad.

N4: Eks meie valikud ikka mõjutavad last ka. Näiteks seriaalide või muude telesaadete osas. Laps ise ei oskaks vast mõeldagi, et Superstaari saade hakkab, vaid ikka kui meie vaatame, siis ta vaatab koos meiega.

Siinkohal on pigem arvamuseks, et lapsevanema saatevalikud mõjutavad ka lapse saatevalikuid. Mõnel juhul üritatakse lähtuda sellest, mida lapsed vaadata tahavad ning alles hiljem jälgitakse oma saateid.

N5: Me lihtsalt ei vaata siis. Noo... ma ütlen, et üldreeglina kella kümnest on meil öörahu ja peale seda siis, kui ma enda uneajast varastan, siis ma vaatan või kuidagi niimoodi. Aga üldreeglina on meil üks telekas ja siis me lihtsalt ei vaata neid saateid, mis ei sobi.

Teisel juhul aga vaadatakse pigem endale meelepäraseid saateid ning lapsed jälgivad neid koos vanematega. Laste vanusest lähtudes võib järeldada, et mida vanem laps, seda vähem kontrollitakse ja suunatakse ning lastakse tal vaadata saateid koos vanematega.

3.4 Reeglite ja piirangute kehtestamine

Intervjuudest tuli välja, et konkreetseid piiranguid kasutatakse vähe. Eelkõige jälgitakse lapse käitumist ning olekut. Üritatakse jälgida, et tervet päeva siiski arvuti või teleri taga ei veedetaks.

N1: Ee ütleme, et on küll piirangud jah selles mõttes, et kui ikkagi nädalavahetusel on liiga kauaks sinna taha jäänud või kindlasti kindlasti on omad sellised... [...] Et et tema hetkel veel ei ole selline päris sinna sissesukelduja, välja arvatud muidugi telekas, mida me siis ka püüame piirata, et ta ikkagi päeval seal taga niisama ei istu.

Internetis käimise jälgimist peetakse mõnevõrra olulisemaks, kui telerist tulevate saadete jälgimist.

N3: Mmmm jah... No meil on näiteks ee nädalavahetusel on ainult internetis, sest vahepeal ta istus ainult meil... ta istuks hommikust õhtuni, kui ta saaks. Ja siis ma kodust likvideerisin interneti ära, nii et kui ta tahab, siis ta saab minna minu vanemate juurde ja seal nädalavahetusel ainult olla. Vahepeal jah läks meil päris hulluks, et meil ikka on piirangud.

Lapsevanemate hinnangul on piirangud olulisemad siis, kui laps suuremaks saab, koolis käima hakkab ja omaette meediat tarbib ning arukamaks muutub.

N4: Ma arvan, et mõningates situatsioonides on reeglid vajalikud. Kindlasti siis, kui Kristin suuremaks kasvab, siis võib piirangute panemine vajalik olla. Praegu me aga sellel vajadust ei näe.

Kohati on näha, et lapsevanemate jutt varieerub ühe intervjuu lõikes. Mõni hetk peetakse reegleid ja piiranguid väga oluliseks ning kohati väga vajalikeks, kuid järgmisel hetkel arvatakse, et nii väiksele lapsele pole siiski piiranguid vaja. Kui pere on sisse seadnud mingisugused piirangud, siis seda eelkõige ühele põhimõttele tuginedes, näiteks tuba peab korras olema või koeraga jalutatud.

M1: [...] et kui mingid asjad on tehtud, kasvõi see, et tal on koeraga jalutatud väljas või või tal on tuba ka selline hullumaja, et sisse ei mahu, siis tehakse enne see korda ja siis vaadatakse multikaid [...].

Saadete vaatamisel on ka piiranguid, mis on lapsevanemate poolt kasutusel lapse enda psüühilise heaolu nimel. Kogemustele tuginedes ei lasta lapsel vaadata näiteks märulifilme.

K: Kui on mingisugused asjad, mis pole lapsele sobilikud, kas Te seletate ka, miks nad ei tohi seda vaadata?

N5: Me ei näita neile selliseid asju, selle pärast, et Joanna pissib meil öösel püksi (lapsed kõrval naeravad selle peale), et ta lihtsalt noh, ilmselt on närvisüsteem ärevuses ja ta nagu elab seda endas üle. Aga seda juhtus sageli, et ta lihtsalt magas halvasti peale seda. Et lihtsalt tema enda pärast. Ta magab pärast halvasti. Kas ta hakkab öösel unes rääkima või ta teatab unes öösel, et ma tulen sinu juurde magama, ma näen halba und või lihtsalt kooserdab ringi või lihtsalt magab halvasti.

Eelkooliealisele lapsele piirangute seadmine ei ole lapsevanemate arust vajalik, sest nende meelest on lastel piisavalt muid tegevusi ning suurem teleri vaatamine ja internetis mängimine toimub eelkõige talvel, kui ei saa nii palju väljas olla.

M1: Ma arvan, et nad tarbivad tegelikult päris palju või lastakse tarbida. Vahepeal tuleb juhe seinast välja tõmmata ja nad välja ajada, sest meil on nüüd koer. Ja siis on vaja koeraga tegeleda ja väljas olla ja.. nagu oleks üks kanal veel siis.

N5: No ütleme, et 6-aastaselt ei ole vaja. Kui ei ole koolitööd ja kodust õppimist, siis ma arvan, et... vähemalt meie peres ei ole see probleem. Meie peres on muud asjad ka olulised, mitte ainult televiisor ja arvuti.

N3: Noo, mina nagu ütlen, et meie jaoks ei ole see praegu oluline, sest ta on nii palju väljas ja ta on nii palju trennis, et ma ei näe, et ta istuks mul ainult teleka taga [...].

Mitu lapsevanemat tõi välja aga aspekti, et kui laps suuremaks kasvab ning kooli läheb, siis vaadatakse selle järgi, kas on vaja piiranguid või mitte. Eelkõige peavad lapsevanemad piirangute all silmas ajalisi piiranguid ning et teised kohustused oleksid täidetud.

3.5 Soovituste andmine lastele

Lapsevanemad tunnevad, et nad saavad anda oma lapsele soovitusi saatevalikute või mängude osas, kuna näevad endal piisavalt olulist rolli lapse meediatarbimise suunamisel. Soovitatakse eelkõige eakohaseid ning leebe sisuga telesaateid. Samas tekib mõnel juhul vastuseis, kus lapsevanem esmalt räägib hästi lastepärastest saadetest ning toob sekka ka näiteks Simpsonid. Lapsevanemate sõnul üritatakse jälgida ka multikate sisu, et see liialt tulistamiseks ei muutuks ning kui mõnelt teiselt kanalilt tuleb parem programm, soovitatakse lapsel vaadata pigem leebemat saadet.

M1: Tead, ma olen öelnud neid, soovitanud seda multikate kanalit, see on see.. kus balti ja vene multikaid igasuguseid vanu ja ja uusi ka nagu noh, kus ei ole sellised panniga pähe asjad koguaeg. Ja ja vahepeal on mingeid siukseid multikaid, et sa vaatad ja aru ei saa. Mingi õudne tulistamine mingi õudne sõda käib, mingid monstrumid onju. Neile tunduvad need maru huvitavad, aga siukseid asju olen ma nagu üritanud, et pane midagi normaalsemat peale.

Intervjuude põhjal võib öelda, et tüdrukute puhul toimivad soovitused paremini kui posite puhul, kuid jäävad siiski suhteliselt võrdseks.

N8: Ega need saated, mida mina soovitan vaadata suurematel, ega need küll üldiselt neile ei sobi. Et see ongi tõenäoliselt see kooliealistega... et eelkooliealisele soovitan nagu, et ta kuulab su soovitust.

N7: Aga kogu selle meediatarbimise juures, kas te näete endal suurt rolli lapse suunamisel? Kas te saate teda piisavalt juhendada?

Ei saa väga.

Miks?

Meil on väga isepäine laps.

Hea meediasisu puudumine on lapsevanemate arust probleemiks, sest see ei anna võimalust headeks soovitusteks.

K: Kas see võib olla ka põhjus, miks teistmoodi vaadatakse telerit, et lapsed ei vaata nii palju lastesaateid?

N2: Ma arvan küll, sest siit ei tule ju mitte midagi. Tuleb ju põhiliselt selliselt, et kellel ei ole neid mingeid digiboxe mingi selle kuumaksuga, need ei näe ju mitte midagi, sest sealt ETV peal ei tule.. hommikul vara tuleb ainult kuskil TV3-s ja Kanal 2, aga need on küll jõhkardid, neid ma tal vaadata ei lase eriti.

Soovituste andmisel lähtutakse soovitatava saate sisust. Kui lapsevanema arust võiks saade lapsele huvi pakkuda, siis kutsutakse ta seda vaatama.

Suunamise ja keelamise nippe kasutavad vaid mõned lapsevanemad. Eelkõige tuuakse siinkohal välja ajaline piirang või jälgimine, millistel netilehekülgedel laps käib. Toodi sisse ka teistsugused meetmed, näiteks interneti likvideerimine kodust ning lapsega tegelemine sel ajal, kui telerist jooksevad Ühikarotid.

N3: No jaa, selles mõttes keelamise nipid, et kui ma näen tõesti, et ta vahib neid Ühikarotte ja seal on nagu lapsele ikka päris ebasobilik stseen, siis ma nagu.. nipp on see, et ma lähen temaga üles mängima, et ma tegelengi tema endaga, mitte, et ma ise vahin ja siis ütlen, et sa pead ülesse minema. Et nii palju küll, et et... ma leian, et see pole talle sobilik, siis ma pean talle leidma mingi uue tegevuse sinna selle asemele.

Lapsevanemad tunnetavad omal võimu lastele soovituste andmisel ning seeläbi peavad oma rolli lapse meediatarbimise suunamisel oluliseks. Soovituste osas leiavad lapsevanemad, et üldjuhul ikka soovitatakse vaadata üht või teist saadet, mis lapsevanema arust võiks last huvitada. Soovitatavate saadete osas domineerivad pigem pehme sisuga saated, näiteks Laulukarussell või Tantsud Tähtedega.

K: Kuivõrd Te näiteks annate soovitusi, et vaata seda saadet või või...?

N5: Ikka vahel.. Ja, siis kui näiteks oli see Tantsud Tähtedega, siis... või Laulud Tähtedega, siis ma soovitsin või kui ma teadsin, et see film tuleb, siis... ikka, kõik käib selle järgi. Nad ju ise ei loe tegelikult eriti seda telelehte. Vahel harva, kui koos telelehte lugema, hakkame otsima, et pidi ju olema see nädal.

M2: Väga konkreetseid otseselt ei anna. Vahel ikka, kui mingi Laulukarussell oli, siis emme kutsus Mikut vaatama, aga muidu küll otseselt ei ütle.

Interneti puhul vaadatakse lehed üheskoos üle ning lapsel on võimalus käia vaid lapsevanema poolt soovitatud lehekülgedel.

N2: Olen pannud ise talle. Kui tähendab ta näeb kuskil, siis ta tahab seda ja siis ma olen pannud talle. Barbie'd ja mis meil on.

3.6 Võimalused, mida lapsevanemad vajaksid paremaks juhendamiseks

Lapsevanemate sõnul pole nad ise konkreetset lisamaterjali otsinud ning ega see väga nendeni jõudnud ka ei ole.

N1: Iseenesest ei... noh sellist kampaania korras võiks ta mingisuguseid nii öelda informatsiooni võiks ikkagi nii öelda olla, kuigi ma pean ütlema, et võibolla on piisavalt informatsiooni, aga ma pole võibolla hetkel seda uurinud, et ee... et ee.. võibolla jah kampaania korras tuletab see meelde, et nii on, aga kui kui võibolla otsida leiaks ka piisavalt materjali.

M1: Ausalt öeldes ega teda vägisi jõudnud ei ole mingit kanalit pidi. Et sulle saadetakse postkasti nagu mingeid miljonivõite ja misasju seal iga päev tuleb, onju. Et siukest asja ei ole ma küll kordagi saanud.

Mingil määral on kuulnud erinevatest kampaaniatest ning mõnel juhul ka sealt õppust võetud.

N3: Tead. Vot see interneti koha pealt, et tegelt on ikka päris palju juttu olnud, et ma arvan, et ma olen sealt õppust võtnud küll. Et aga muu koha pealt ma ei ole otsindki, et kas on või ei ole.

Intervjuudest tuli välja, et praegusel hetkel ei muretse lapsevanemad väga meedias peituvate ohtude pärast, kuna laste poolt kasutatav meedia on suures osas nende endi poolt ette antud.

N6: Ikka on jah, aga praegu nagu ma tean täpselt kus ta käib ja mis ta teeb ja... Ma ei tea, kui kool hakkab, et mis siis saab, et üksinda kodus seal... Praegu ta pole veel nii taibukas, aga kui ta kooli läheb ja sõbrad soovivad midagi ja...

Mõnel juhul oleksid lapsevanemad lisainfost huvitatud. Eelkõige oldi kursis internetiohtudega, kuid teleriga ei osatud ohte otseselt seostada.

Ühe aspektina toodi välja Eesti telekanalite nõrk lasteprogramm, mis võib mõne lapsevanema hinnangul olla põhjuseks, miks laps ei vaata eakohast programmi, vaid pigem erinevaid seriaale.

N3: Minu arust on multikad ja need kõik nii vägivaldsed. Et selliseid tõsiselt häid multikaid või lastesaateid minu arust ei ole noh. Või sellist, mis sellises vanuses last köidaks, et ma ei pane teda ju Tweeni põngerjaid vaatama, onju, mis on tegelikult õpetlik onju, aga aga sellisele vanusele minu arust ei ole.

Arvamused jagunesid selles osas tüdrukute ja poste vahel üpriski võrdseks. Praegusel juhul näeb lapsevanemate hinnangul head lasteprogrammi vaid ETV 2 pealt (Eesti telekanalitega võrreldes). Tuuakse välja, et lapsed vaatavad ka Cartoon Network'i kanalit, Beebi TV-d ja vanade Vene ja Balti multikate kanalit. Hea programmi olemasolul saaks lapsevanemate hinnangul valida lastele paremat ja eakohasemat meediat. Milline aga peaks sealjuures olema hea programm, täpselt välja ei toodud. Lapsevanemate suhtumistest võib aga eeldada, et nende jaoks on hea lastesaate eeskujuks „Saame kokku Tomi juures“, mida peetakse kvaliteetsemaks lastesaateks.

Osade lapsevanemate arvates aga suudab praeguse programmiga ka edukalt lapse telerivaatamise sisustada, kuid arenguruumi paremuse poole on alati.

Lisamaterjale, koolitusi, kampaaniaid, brošüüre ei peetud otseselt oluliseks. Mõned lapsevanemad arvavad, et tore oleks, kui sellest räägitaks, kuid ise otseselt keegi neist sel teemal lisamaterjali uurinud pole. Võetakse vastu eelkõige vaid see teave, mis nendeni ise kuidagi jõuab. Lapsevanemate hoiakust tundus, et nad pigem eelistaksid võimalust, kus reklaam leiab neid, mitte, et nemad peaksid otsima lisainfot.

3.7 „Olulised teised“ lapse meediatarbijaks kasvatamisel

Mõne lapsevanema puhul tuli välja, et olulisteks rolli kandjateks peetakse ka sõpru ja tuttavaid ning nende kodusid, kelle käest saadakse infot.

K: Kes oleksid Teie meelest need, kellel on roll Teie lapse meediatarbimise suunamisel?

N1: [...] Kodus? Põhiliselt. Kindlasti sõpradel ja nende kodudel, mida vaatavad sõbrad, on hästi oluline. Ja sealt läheb see läheb see edasi.

M2: Laps ise. Eks mina ja naine ning vanem vend ka. Lasteaiakaaslased ka võibolla, sest vahepeal ta tuleb ütleva, et keegi vaatas seal mingisugust filmi, et miks tema seda vaadata ei saanud.

Samas ligi poolte lapsevanemate arust on kõik sõbrad mingil määral võib-olla olulised, kuid põhiroll on siiski neil ning kaaslaste arvamus ei ole alati see, mis loeb.

N7: No lasteaias nad ikka räägivad omavahel, aga sellist mõjutust sealtpoolt küll ei ole, et tema vaatab ikka seda, mida tema tahab.

Oluliseks peetakse enda kõrval ka vanemate õdede-vendade ning mõnel juhul ka vanavanemate roll, kuid see kõik on pigem mõjutajana, mitte suunajana.

N6: Jaa, meil on näiteks vanaisa, kes vaatab nendega loomasaateid ja seletab absoluutselt kõik ära ja terve film otsast lõpuni seletatakse või ära kui nad jah koos vaatavad ja...

Suurem tähelepanu meediaõpetusele lasteaia ja koolis tundub lapsevanematele üldjuhul positiivse mõttena. Samas on arvamusi ning kahtlusi sealjuures mitmeid, näiteks ajaline aspekt, sisuline aspekt aga ka see, kui palju üldse peaks.

N1: Miks mitte, kindlasti. Koolis kindlasti kohe peaks, võiks võiks ka lasteaia ju olla, muidugi. Ma ei tea ausalt öeldes, oleneb, ma ei tea muidugi, et palju lasteaia sellest räägitakse.

N6: Ma mõtlen, et lasteaia pole aegagi selle jaoks, kuna päevad on nii kiired just just programmi sees seda asja ei jõua teha.

Eelkõige meeldiks lapsevanematele see, kui lasteaia näiteks soovitatakse eakohaseid saateid või internetilehekülgi.

M1: [...] Ei, ma arvan, et taa.. Lasteaia õpetajad-kasvatajad. Et neil samamoodi on seal rühmas arvutid, et nad aeg-ajalt vaatavad mingisuguseid asju sealt ja... Seal samamoodi võiks olla selline soovituslik, et siit saad seda ja sealt saad seda ja .. ja tegelikult on ee miski Jänku Juss, kes päris palju õpetab [...]

Lapsevanemad arvavad, et eelkõige on see kodu ülesanne, et lapsest kasvaks teadlik meediatarbija. Oli lapsevanemaid, kelle hinnangul ei pea lasteaed ja kool seda tööd tegema ning kohustus lasub siiski lapsevanemal endal.

N5: Mina arvan, et nii nagu Toivo Niiberg ütles, see psühholoog, et et kool ja lasteaed – need ei ole kasvatusasutused, need on õppeasutused ja kasvatus töö tuleb ikka teha endal kodus, et ma arvan et et koolil ei ole sellega mitte midagi pistmist. Et see tuleb omal ikka kodus paika panna, kuidas sa tahad oma lapsi kasvatada. Kas neist tulevad mingid tänavalapsed või midagi enamat. Ma ei arva, et see on kooli ülesanne, et kool peaks sellega vaeva nägema, et mida laps vahib telekast ja mida mitte. Ma arvan, et see on sügavalt lastevanemate hool.

Sõpradel nähakse küll rolli, kuid peamiselt peavad lapsevanemad ennast kõige suuremaks mõjutajaks ja kõige olulisemaks suunajaks. Peamise rolli omistajatena võtavad lapsevanemad

endale vastutuse lapse teadlikuks meediatarbijaks kasvatamisel. Selle rolli tajumine on üks aspekt, teine on see, kas suudetakse oma rolli ka realselt ellu viia ning vastavaid samme ja otsuseid teha. Töö autor lähtub saadud intervjuudest, kus üldine arvamus oli, et lapsevanematel on väga suur roll kuid ennast ei osatud ennast sellesse rolli väga hästi asetada.

4. Järeldused ja diskussioon

4.1 Vastused uurimisküsimustele

Vastused uurimisküsimustele leitakse abi- ja suunavate küsimuste abil läbi viidud intervjuude põhjal.

4.1.1 Kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma laste meediatarbimise harjumusi?

Eelkõige nähakse meediakanalite järjestust sellisena: teler, internet, trükimeedia, raadio. Lapsevanemad tunnevad, et nad jälgivad piisavalt oma laste meediatarbimist ning on sellega täielikult kursis. Intervjuudest järeldub, et lapsevanemad valivad paljuski lapsele sobiliku meediasisuga saateid ise. Samas lähevad mõne lapsevanema ütlused ning reaalne laste meediatarbimine (saadete näitel) üksteisest suuresti lahku. Olenevalt saatest peetakse mõnd eale mitte sobivat saadet siiski lapsele normaalseks ning mõnd tugevalt ebasobivaks. Kättemaksukontor ja Saladused ei tekitanud lapsevanemates negatiivseid tundeid, küll aga peeti ebasobivaks Ühikarotte, mille vaatamist samas keelati vaid osaliselt.

Olgugi, et oma rolli lapse meediatarbimises nähakse suurelt, lähevad arvamused lapse meediatarbimise aja kohta lahku. Rohkem aga oli neid lapsevanemaid, kes pidasid lapse meediatarbimise aega normaalseks. Mõni lapsevanemat arvas, et seda on liialt palju ning tunnistasid, et peaks olema suurem kontroll selle üle, kui palju laps meediat tarbib. Üldine kontroll lapse meediatarbimise aja üle on nõrk ning intervjuude järgi veedab osa neist lastest suuresti oma vaba aja teleri või arvuti ees ning esimene on meelelahutajaks umbes kolm tundi päevas. Anderson *et al* (2001, viidatud Huston *et al* 2007 kaudu) on oma uurimuses välja toonud, et ka Ameerikas vaatavad lapsed vanusevahemikus 5-7 eluaastat umbes kolm tundi päevas telerit. Käesoleva bakalaureusetöö tulemus toob välja, et sarnane meediakasutus on ka Eestis.

Laste meediatarbimisharjumuste juures märgitakse ära, et eelkõige vaadatakse multikaid ja lastesaateid, aga ka loodussaateid, erinevaid telesaateid ning seriaale. Internetis toimub vaid

mängimine ja pabermeediana tarbitakse peamiselt erinevaid populaarsete tegelastega lasteajakirju, ristsõnu või mõistatusteraamatuid. Välja tuuakse erinevad saated.

Lapsevanemate poolt välja toodud näited: Puhhi ja Muumide ajakirjad Lasteka, Rahamaa, Mängukoopa ja Barbie internetileheküljed, Muumioru lood, Saame kokku Tomi juures, Ühikarotid, Kättemaksukontor ja Cartoon Network telerist.

Loeteludest võib järeldada, et lapsed vaatavad telerist valimatult ja suhteliselt palju kõike, mis sealt tuleb. Mõnel juhul leiavad vanemad, et nad keelavad lapsi, kuid samas ei oska tähelepanu pöörata kõigi saadete sisule. Lapsevanemad ei mõtle, et nende lapse mõtlemine ei ole täiskasvanu omaga võrdne ning psüühilisel tasandil ei suuda laps kõigest täielikult aru saada. Smith, Cowie ja Bladesi (2008) poolt välja toodud aspektidest üks, kus teleril on suur mõju lapse alateadvusele (Smith *et al* 2008), tuli ilmekalt välja ka käesolevast tööst. Häiriva ja vägivaldse sisuga programmi mõju lapse alateadvusele peaks olema asjaolu, mida on teadvustanud iga lapsevanem. Mõju võib avalduda erinevalt ning ei pruugi esmalt lapsevanemale nähtav olla, kuid see ei tähenda, et mõju olemas ei oleks. Kuurme (2003) on välja toonud, et väiksel lapsel puudub konkreetne arusaam meediast ning seega talletuvad agressiivsed ja vägivaldsed pildid talle alateadvusesse (Kuurme 2003).

Valkenburg & Buijzen (2011) osutavad tõsiasjale, et enne seitsmendat eluaastat nähtud ebameeldivad filmid, kus kujutatakse fantaasiaküllaseid ohuolukordi, mõjutavad last ning nähtud hirm võib jääda teda pikalt painama, näiteks kardetakse magada pimedas kinnise uksega toas (Valkenburg & Buijzen 2011).

Poiste ja tüdrukute vahel väga suuri erinevusi teleri vaatamise juures ei olnud. Kõik lapsed vaatasid suhteliselt võrdselt telerit. Taolisele järeldusele, et sool pole telerivaatamise ajaga seost, on jõudnud ka mitmed teised uuringud, näiteks Huston, *et al* 1999 ja Wright, Huston, Vanderwater *et al* 2001 (Huston *et al* 2007).

Antud uurimisküsimuse vastuste põhjal tuleb välja, milline on tänasel hetkel 5-7-aastaste laste meediakasutus. Selle jälgimine ja uurimine peaks olema pidev protsess, mida saaks edukalt kasutada koostöös telekanalitega, huvitava ja lastesõbraliku programmi loomisel. Samuti saab vastustest lähtuvalt aimu nii laste poolt vaadatavatest saadetest kui ka lapsevanemate poolt

vaadatavatest saadetest ning telerivaatamise harjumustest. Kõigil juhtudel ei mõjuta lapsevanema saatevalik lapse vaatamisi, kuid enamikul küll.

4.1.2 Millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel?

Rolli laste meediavaliku mõjutamisel tunnetatakse ning antud intervjuude põhjal püütakse paljuski omada seda võimu, valides lapsele ise sobivad internetileheküljed või andes soovitusi mõne saate vaatamisel. *EU Kids Online* uurimuse tulemusena üritavad lapsevanemad vanemliku vahenduse puhul jälgida, mida laps internetis teeb ning anda sealjuures soovitusi (Kalmus *et al* 2010). Interneti osas tajuvad lapsevanemad oma rolli suuremalt ning seda näitab ka käesolev bakalaureusetöö, kus lapsevanemad aitavad lapsel jõuda õigete internetilehekülgedeni või on lapsele ette näidanud, kuhu ta täpselt internetikeskkonnas minna võib ja jõudma peab.

Soovitude jagamine ning meediasisust ülevaate omamine on kindlasti tunnuseks vastutustundliku meediatarbija kasvatamisel. Samas tuleb välja ka see, et lapsevanem küll tunnetab oma olulist rolli, kuid ei suuda ennast täielikult sellesse asetada – eelkõige televisiooni tarbimisel. Seega mõnel juhul lastakse lapsel pigem vaadata eale mitte sobilikku saadet, kui hakata mõnd muud tegevust välja mõtlema. Töö autor järeldab taolist seost seetõttu, et kõigi lapsevanemate hinnangul ei ole piisavalt head meediasisu ning selle pärast vaatavad lapsed palju ka neile mitte päris eakohast programmi – vaadatakse, kuna muud pole vaadata.

Samas tekib küsimus, et miks siis üldse vaadata? Kindlasti oleks ka mõningaid teisi tegevusi võimalik lapsele välja mõelda. Siinjuures on Ugur (2004) välja toonud tõsiasja, et lapsevanematel pole tihtipeale aega oma lastega tegeleda ning neile meediaõpetust jagada (Ugur 2004). Käesoleva bakalaureusetöö tulemustes on vastanud lapsevanemate poolt samuti välja toodud aspekt, kus vanem lihtsalt peab pingutama ning leidma lapsele tegevuse, kui ta ei soovi, et laps vaataks liialt telerit, näeks eale sobimatut programmi või istuks liialt kaua arvutiekraani taga.

Lapsele selgituste jagamine meediasisu kohta tundub lapsevanemate hinnangul vajalik ning kui mõnikord harva peaks ette tulema mõni küsimus, siis osatakse lapsele vastata adekvaatselt ning püütakse talle arusaadavalt sisu lahti seletada. Isiklike saatevalikuid peavad umbes pooled lapsevanemad mõjutajaks ning pooled ei leia, et sel oleks mingi roll. Sealjuures tuleb välja see lõhe, et osades peredes on eelkõige vaatamisõigus lapsel ning alles siis lapsevanemal ja osades peredes ei pöörata sellele tähelepanu ning vaadatakse seda, mis parasjagu tuleb või mis lapsevanemale pigem huvi pakub.

Rolli lapse meediatarbimise kujundamisel nähakse eelkõige endal, kuid välja tuuakse veel ka perekond, sõbrad ning ümbritsev keskkond: lasteaed ja tulevikus kool. Võib öelda, et mõjutajaid nähakse mitmeid – on nii positiivseid, kui negatiivseid mõjutajaid. Positiivsetena nähakse perekonda tervikuna seal hulgas õed-vennad ja vanavanemad, kes selgitavad lapsele toimuvat ning soovivad uusi lehekülgi, saateid. Negatiivsena nähakse mõnevõrra sõpru, kelle mõjul laps siiski ka oma valikuid teeb, kuigi lapsevanemate arust ei ole sõprade osakaal väga suur. Peamiselt on lapsele sõpradega samade saadete vaatamine oluline siis, kui mõned neist näevad näiteks Kättemaksukontorit ja arutlevad selle üle järgmisel päeval lasteaias, siis tahab ka laps kuuluda nende hulka, kes saavad antud teemal kaasa rääkida. Kõigest sellest lähtuvalt eeldatakse siiski, et laps oskab valida endale eakohase saate hoolimata teiste mõjutustest.

Reeglite ja piirangute puudumise osas tunnevad lapsevanemad end praegusel hetkel kindlalt, kuna ei näe, et peaksid oma lapsele väga konkreetseid piiranguid seadma. Lähtutakse lapse käitumisest ning mingil määral ka ajalisest aspektist, et laps liialt kaua ekraani vaatama ei jääks. Reeglite vajalikkust aga siiski tunnistatakse ning intervjuude hoiakutest võib järeldada, et ei välistata nende sisse seadmist tulevikus.

Lähtudes Vanderwater *et al* (2005, viidatud Barr 2011 kaudu) uurimusest, siis on näha, et lapsevanema roll piirangute ja reeglite osas on oluline ning reeglite puudumise tõttu ei süvene lapsevanemad piisavalt lapse poolt vaadatavasse programmi. Nii on lapsel võimalus jälgida telerit või olla internetis nii kaua, kui soovib ja lapsevanem saab rahulikult oma toimetustega tegeleda. Piirangud sisse seadnud perede puhul peab lapsevanem rohkem pingutama, et lapsel piisavalt huvipakkuvat tegevust oleks ka mujal kui teleri või arvutiekraani ees.

Mitmesuguse juhendmaterjali osas aga sooviksid lapsevanemad mingil määral lisa, samas tunnistavad, et ei ole siiani tegelikult selle vastu ka erilist huvi tundnud. Pigem oodatakse, et reklaam või teave jõuaks ise nendeni, kui et lapsevanemad peaksid ise seda otsima. Lisainfo vajadust nähakse eelkõige seoses internetiga.

Kindlasti lihtsustaks lapsevanemate suunamis- ja juhendamistegevust telekanalite suurem huvi – näiteks Tombergi (2004) poolt välja toodud aspekt, kus Eestis ei ole saadete juurde märgitud vanust. Taoline mäрге näitaks ära, mis eale on saade mõeldud või ei ole soovitatav ning kas sisus võib olla stseene, mis väiksele lapsele sügavat negatiivset mõju võivad avaldada. Näiteks Hispaanias on kasutusel süsteem, kus saadatel on nurgas pidevalt olemas mäрге, mis vanusest alates saade sobilik on. Isegi kui laps vaatab eale mitte sobivat programmi, teab lapsevanem, et saade võib sisaldada lapsele sobimatut või keerulist sisu ning ta jälgiks ehk enam, mida laps sealjuures vaatab. Taoline süsteem paneks kindlasti lapsevanemaid enam jälgima laste tegevust teleri taga.

Uurimistulemuste juures oli üllatav, et lapsevanemad pidasid ennast oluliseks lapse meediatarbimise suunamisel, kuid samas ei teinud suurt midagi oma rolli täitmiseks. Üksikud tegevused, mis ei ole järjepidevad, võivad last kohati segadusse ajada, et mida ta tohib ja mida ei tohi.

Mis järelduse me võime intervjuude puhul teha, kuivõrd lapsevanemad on siis tegelemas oma laste meediatarbimise kasvatamisega - nad küll tajuvad ja mõistavad enda rolli, kuid leiavad et 5-7 aastane laps on veel liiga väike, et seda meediahariduse osa veel nii tõsiselt jälgima peaks? Mida see tähendab? Kas vanemad on naiivsed? Osad neist ju näevad, kuidas meedia nende lapsi mõjutab – laps pissib püksi öösel kui paha filmi vaatab, aga ometi ei mõjuta see lapsevanemad teemasse oluliselt tõsisemalt suhtuma kui võiks? Millest see vanemate kontrast tingitud võiks olla - arvamus üks, tegevus teine?

4.1.3 Milliseid strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise suunamisel?

Lapsevanemad annavad lastele konkreetseid soovitusi ja meediakanalite sisu valikuid. Seda aga eelkõige siis, kui tuleb saade (näiteks kord nädalas mingi perioodi jooksul käib Laulukarussell või Superstaarid), mida laps ise ei oskaks ehk valida. Tuntakse endal rolli ja võimu lapse meediatarbimise suunamisel ning läbi soovitude arvavad lapsevanemad, et

saavad seda edukalt ka teha. Lähtudes aga nimekirjast, mida lapsed reaalselt vaatavad, siis väidab käesoleva töö autor, et lapsed kas ei kuula vanemate soovitusi, lapsevanemad ei pööra piisavat tähelepanu soovitude järgimisele või soovivad väga harva vaid mõningate üksikute saadete puhul.

Kalmuse (2011) välja toodud kolm põhilist strateegia punkti – aktiivne vahendamine (sisu ja tegevuse selgitamine), piirav vahendamine (piiratakse või keelatakse mingi tegevus) ja tehnilised piirangud (lehtede blokeerimine) – on lapsevanematel kaudselt kasutuses nii aktiivne kui piirav vahendamine, kuid alati ei oska nad oma tegevust määratleda strateegiana ning pigem toimub korrapäratu keelamine/suunamine lähtuvalt lapsevanema hetkelisest äranägemisest. Sealjuures tuleks lapsevanematele teha paremat selgitustööd ning tutvustada erinevaid meediamõjusid. Praegusel hetkel oskavad lapsevanemad näha meedias pigem positiivset aspekti, kus laps õpib Jänku Jussi multikatest, kuid unustatakse ära negatiivsete mõjude võimalikkus.

Eesti lapsevanemad ei pea ohte ohtlikuks enne, kui midagi juhtunud ei ole. Kalmus *et al* (2010) poolt välja toodud *EU Kids Online* projekti tulemustes on välja toodud punkt, kus päris paljud lapsevanemad (73% küsitletutest) ei pea tõenäoliseks, et järgneva poole aasta jooksul võiks internet nende lapsele ohtu kujutada (Kalmus *et al* 2010). Sarnane lihtsameelsus tuleb välja ka antud tööst, kus lapsevanemad ei pea reegleid oluliseks. Pigem oodatakse ja vaadatakse, kas midagi negatiivset juhtub ning sellest lähtuvalt otsustatakse, kas kehtestatakse reeglid või mitte. Sisuliselt järeldub siit, et lapsevanemad on muretud seni, kuni laps ei lähe mõnele häiriva sisuga internetilehele või ei vaata täiskasvanutele mõeldud programmi ning kui ilmneb, et seda on tehtud ning laps ei saa sealjuures enam korralikult magada või tekivad mõned muud häirituse märgid, otsustatakse reeglite ja piirangute kasuks.

Sisu ja tegevuse selgitamist tuleb eelkõige ette interneti puhul, kus kõik lapsed on alguses vajanud juhendamist ning mängude selgitamist. Lehtede blokeerimist aga ei kasuta ükski lapsevanem ning piirangute osas on heal juhul kasutuses ajaline piirang, mis päeviti varieerub.

Teleri puhul on selgitamisel suurem tähtsus, kuid lapsevanemad kasutavad seda strateegiat peamiselt vaid siis, kui laps ise küsib. Harvadel juhtudel selgitatakse ka ise. Telerivaatamise aeg on keskmiselt 2-3 tundi päevas ning võib oletada, et sealjuures suuri piiranguid pandud

pole, kuna enamasti lähevad lapsed kell 21-22 magama ning seega ei jää neil pärast lasteaias käimist rohkem telerivaatamiseks aegagi.

Teiste meediakanalite puhul ei ole lapsevanemad ühtegi mõtet välja toonud, kuna see kas ei ole lapse meediatarbimise juures domineeriv (nt raadiot kuulatakse vaid autos taustaks) või laps ei huvitu muust, kui ainult eakohasest tekstist (ajakirjade puhul).

Mõnevõrra üllatav on, et lapsevanemad suhtuvad laste meediatarbimisse väga rahulikult ning ei pea suurt jälgimist oluliseks. Samuti on töö autori jaoks üllatav nii suur lastele mitte mõeldud saadete vaatamise osakaal, mis on võrreldes multikate ja lasteprogrammiga oluliselt suurem. Autor teadis, et nii mõnigi laps võib vaadata eale mitte vastavat programmi, kuid ei uskunud, et see ongi peamine, mida enam kui pooled küsitluses osalenud perekonnad lapsel vaadata lubavad. Eriti hämmastama pani asjaolu, et lapsevanemad teavad enam-vähem saate sisu ning on teadlikud, et see ei ole lapse eale sobilik, kuid lasevad siiski jälgida.

Lähtuvalt käesoleva bakalaureusetöö tulemustest, tuleks lapsevanemaid kindlasti meediatarbimise ning selle ohtlikkuse ja ohutuse teemal harida. Seda saaks edukalt teha läbi aktiivsete reklaamikampaaniate nii internetis kui teleris, aga ka raadis ning trükimeedias. Sealjuures tuleks anda lapsevanematele ka konkreetseid soovitusi, mida nad saaksid paremini teha, et oma rolli välja kanda. Näiteks lapse poolt tarbitava sisu jälgimine, selle selgitamine ja selgituse vajadus. Vanemad ootavad, et teave jõuaks ise nendeni ning suurt pingutust ise materjali või juhiste leidmiseks ei tehta.

Samuti vajaksid lapsevanemad selgitustööd lapse arengu seisukohalt erinevate näidete põhjal. Näiteks Ameerikas läbi viidud uuringu kohaselt saavutavad lapsed, kes vaatavad enam hariduslikku programmi, koolis hiljem kõrgemaid tulemusi ja seda eriti poiste hulgas (Anderson *et al* 2001, viidatud Huston *et al* 2007 kaudu).

Käesoleva bakalaureusetöö tulemuste eesmärk on näidata ja teadvustada probleemi olemust, kus lapsevanemad ei oska oma rolli sisse elada, olgugi, et seda peetakse oluliseks.

4.2 Meetodi kriitika

Meetodi kriitika osas toob töö kirjutaja välja mõningase teema keerukuse lapsevanemate jaoks. Tagasisidena lapsevanematelt on teada saadud, et meediatarbimise peale üldjuhul ei mõelda ning küsimustele vastamine tekitab mõnevõrra hirmu ja kartust – kas mu laps vaatab liiga palju telekat? Ankeetküsitlusele oleksid lapsevanemad antud teemal olnud meelsamini vastama, kuid üks ema tunnistas, et siis ei oleks uurimistöö koostaja nii täpseid vastuseid saanud, kuna ankeetküsitluse puhul ei mõelda nii süvitsi reaalsuse peale vaid valitakse silme alla jäänud sobivaim vastus selle üle pikemalt juurdlemata. Kaks e-maili teel vastanud lapsevanemat andsid tagasisidet, et esmalt tundus neile küsimustele vastamine pisut keerukana, kuna polnud kohe vahetut võimalust iga küsimuse puhul ka täpsustusi küsida, kuid see andis hea võimaluse asjade üle pikemalt juurelda ning lõppkokkuvõttes mõeldi ka enda jaoks läbi lapse meediatarbimine, mida nad oma sõnul arvatavasti poleks kunagi ehk teinudki.

Sisulisi erinevusi erinevate intervjuu läbi viimise vahendite osas vastuste puhul ei olnud. Ammendavaid ning sisukaid vastuseid andsid nii silmast-silma intervjuud, *skype*'i intervjuu kui ka e-posti teel tehtud intervjuud. Suuri erinevusi seal juures vastustel ei ole.

Meetodi kriitika osas tooks bakalaureusetöö kirjutaja välja oma vähesed intervjuueerimisoskused, mis mõnel juhul küsimuse vastuse suhteliselt segaseks jättis. Samuti kippus intervjuueerija liialt lahti seletama küsimuse mõtet, ootamata ära, kas lapsevanem oskab vastata ka ilma selgitusteta. Lisaks muutusid paljud ette valmistatud küsimused ning nende küsisõna. Kohati muutusid intervjuud liialt kas-küsimuste põhiseks, samas olid lapsevanemad agarad oma vastust lahti seletama ka ilma lisaküsimuseta.

Meetodina kasutatud *cros-case analysis* ja *case-by-case analysis* võimaldasid leida antud uurimisküsimustele sisulisi vastuseid ning mõista lapsevanemate tunnetust oma rolli osas. Vestluse ja sügavuti minevate küsimuste tulemusena saadi väga omapäraseid ning huvitavaid vastuseid, mida tavalise ankeetküsitluse puhul poleks saadud. Samas saaks antud teemat uurida ka ankeetküsitluste läbi, mille abil oleks samuti võimalik leida vastused käesoleva bakalaureusetöö uurimisküsimustele, kuid need väljendaksid sealjuures pigem suurema hulga arvamust, jättes välja üksikute juhtumite kirjelduse, mis annavad sisule jutustava mõõtme.

4.3 Võimalused antud teema edasiarendamiseks

Järgnevalt on võimalik bakalaureusetööd edasi arendada valimi suurendamise läbi, millest järelduvad rohkemad arvamusel ning tekib adekvaatsem pilt lapsevanemate arusaamast oma rolli kohta lapse meediatarbija suunamisel.

Valimi mitmekesistamise korral saab edaspidi luua ka seoseid emade-isade nägemuse kohta oma rollist aga ka tüdrukute-poiste võimalikust suunamisest meediatarbimise osas. Samuti on lisaks lapsevanematele võimalus uurida laste enda taju meedia mõjude kohta ning saatevalikute üle. Laste nägemus võrdluses lapsevanemate nägemusega annaks omapärase ülevaate ühe perekonna meediakasutusest ja selle tajumisest.

Erinevate laste meediatarbimise suunajate uurimine (näiteks sõbrad, lasteaiaõpetajad, kooliõpetaja, õed-vennad) lisaks tööle mitmekülgsema dimensiooni, kuid vajaks mõnevõrra teistsugust lähenemist – mitte niivõrd rolli tajumise ja täitmise külje pealt vaid pigem lapse juhendamise ja õpetamise koha pealt meediasisuga toime tulemisel. Lasteaiaõpetajate uurimisel saaks lähtuda nende rollist ning lõpptulemusena võimaldaks see kokku panna üldpildi lapse meediatarbimise suunamisel rolli mängivate inimeste osas. Võimalus on ka kaardistada erinevaid rollikandjaid ning koostada nende profiil.

Töö autori hinnangul võiks üks eespool mainitud võimalustest olla aluseks magistritööle, mis koosneks nii valimi suurendamisest, mitmekesistamisest, kui ka osalise vaatluse sisse viimisest.

Kokkuvõte

Antud töö käsitleb lapsevanemate rolli tajumist oma lapse meediatarbimise suunamisel ning kuidas nad oma rolli täidavad. Eesmärk oli leida vastused kolmele peamisele küsimusele, kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma lapse meediatarbimise harjumusi, millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel ning milliseid strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise suunamisel.

Tulemuste kohaselt saab välja tuua, et lapsevanemad tunnetavad oma rolli ning teavad piirangute olulisust, paraku ei kasuta nad väga tihti erinevaid vahendamise võimalusi ning nende rolli tajumine iseendal ei ole nii üheselt määratletav. Lapsevanem ei oska ennast sellesse rolli otseselt asetada.

Laste meediatarbimine on väga mitmekesine ning sellest nimistust leiab nii eakohast kui ka väga tugevalt mitte eakohast materjali. Lapsevanemate nägemus oma lapse meediatarbimisest oli suuremas osas aga leebe ning leppis paratamatusega. Toodi välja aspekt, et Eestis ei ole piisavalt hea meediasisuga saateid, mida laps võiks vaadata.

Lapsevanemate uurimine antud kontekstis on oluline, kuna see annab reaalsed tulemused hetkeolukorrast: kuidas lapsevanemad rolli tajuvad, mida nad vajaksid paremaks rolli täitmiseks, kuidas Eesti meedia neil aitab seda rolli ellu viia. Teema vajaks edasist uurimist, mille abil oleks võimalik ellu viia reaalsed sammud lapsevanemate rolli paremaks teadvustamiseks ning nende abistamiseks selle rolliga harjumisel.

Summary

The aim of this report is to research parental mediation of 5-7 year-old children's media use. It is important to research parents so we could understand how parents see their part and role of their children media decisions. Through ten interviews we can see how 5-7 year-old children use the media through their mothers and fathers eyes.

There were three main questions for what the research tried to answer:

How parents describe their children's media usage habits;

What kind of parental mediation parents can see to have themselves through their opinion;

What kind of strategies parents use to guide their children's media usage.

As a result parents feel that they have an influence for their children and that mostly they have the power to guide their children. Mostly they know what kind of TV-programs and internet games their children watch or play. They claim to say, what kind of media children should use and as a result they know exactly what their children do. Although the program, that kids watch is not always suitable for them.

Even though parents admit that their children watch TV or play behind computer quite a long hours, they do not see the reason for using some special steps or strategies for limiting children media usage.

The reason for this is that they feel that they know what their children are doing in the internet and what they watch from the TV so they do not need any special parental mediation strategy's at the moment. As children grow they watch what kind of rules they should use or what kind of parental mediation to apply.

As parents describe their children media usage, we can see, that they know if the program is not suitable for children but they do not think it is something bad or that it has some bad consequences. Kikas (2008) has pointed out, that things the children see from TV or internet has a great physiological and psychological impact for their understandings.

Parents see their role as being part of development of children media usage and media interest. They want to guide and supervise their children to understand what kind of show is good for a kid. Parents want to feel needed and important – being part of their children development. But as a result there can be said that parents feel their role in their children's media usage but they do not know how to be fully part of it.

Kasutatud kirjandus

- Huston, A.C. & D.S. Bickham & J.H. Lee & J.C. Wright (2007). From Attention to Comprehension: How Children Watch and Learn From Television. Pecora, N. et al (toim.). *Children and Television: Fifty Years of Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 41-64.
- Jensen, K.B. (2002). *A Handbook of Media and Communication Research*. London: Routledge
- Kalmus, V. (2011). *Ülevaade EU Kids Online uuringu tulemustest*. Targalt internetis kodulehekülj, URL (kasutatud mai 2011) <http://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2011/02/Veronika-Kalmus.pdf>
- Kalmus, V. & K. Karu & L. Komp & P. Runnel & P. Pruulmann-Vengerfeldt & A. Siibak & K. Ugur (2010). *Riskid ja turvalisus internetis: eurooplaste vaatenurk*. EU Kids Online uuringutulemused, URL (kasutatud mai 2011) http://eukidsonline.ut.ee/?page_id=18
- Kalmus, V. (2008). Riskialtid tiigrikutsud: Eesti lapsed kui (uue) meedia kasutajad. Ots, L. (toim.). *Uued ajad – uued lapsed*. Tallinn: TLÜ Kirjastus
- Kikas, E. (2008) Tunnetusprotsesside areng. Kikas, E. (toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 19-32
- Kink, T. (2008). Infotehnoloogia. Kikas, E. (toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 334-350.
- Kirwil, L. & M. Garmendia & C. Garitaonandia & G. M. Fernandez. (2009). Parental Mediation. S. Livingstone & L. Haddon (toim.) *Kids online: Opportunities and risks for children*. Bristol: The Policy Press
- Kuurme, T. (2003). *Kasvatuse võim ja võimetus*. Tallinn: TPÜ Kirjastus
- Lindström, M. & P.B. Seybold. (2004). *Bränd ja lapsed: Särav pilguheit tänaste laste mõttemaailma ja nende suhtesse brändidega*. Tallinn: Noman
- Lobe, B. & K. Segers & L. Tsaliki. (2009). The role of parental mediation in explaining cross-national experiences of risk. S. Livingstone & L. Haddon (toim.). *Kids online: Opportunities and risks for children*. Bristol: The Policy Press
- McPake, J. & L. Plowman. (2010). At home with the future: influences on young children's early experiences with digital Technologies. N. Yelland (toim.). *Contemporary Perspectives on Early Childhood Education*. Berkshire/England: Open University Press

- Patzlaff, R. (2003). *Tardunud pilk: Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng*. Tallinn: PreMark
- Pecora, N. (2007). The Changing Nature of Children's Television: Fifty Years of Research. N. Pecora & J.P. Murray & E.A. Wartella (toim.). *Children and Television: Fifty Years of Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1-40.
- Pihl, K. (2009). Kalev Pihl: lapsevanematele, internetist. *Postimees*, 20. veebruar
- Raag, I. (2004). Lapsed ja telemaailma reaalsus. *Meie lapse mured: sihtgrupp – laps: ehk laps kui teadlik meediatarbija*. Tallinn: Lastekaitse Liit, 8-12
- Smith, P.K. & H. Cowie & M. Blades. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus
- Strasburger, V.C. & B. J. Wilson (2002). *Children, Adolescents, & the Media*. Thousand Oaks (Cal) etc: Sage Publications
- Tomberg, E. (2004). Laps kui teadlik meediatarbija. *Meie lapse mured: sihtgrupp – laps: ehk laps kui teadlik meediatarbija*. Tallinn: Lastekaitse Liit, 4-5
- Tropp, K. & H. Saat (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. Kikas, E. (toim.). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 53-78
- Ugur, K. (2004). Meediaharidus – millal alustada?. *Meie lapse mured: sihtgrupp – laps: ehk laps kui teadlik meediatarbija*. Tallinn: Lastekaitse Liit, 38-40
- Valkenburg, P.M. & M. Buijzen (2011). Fear Responses to Media Entertainment. S.L. Calvet & B.J. Wilson (toim.). *The Handbook of Children, Media, and Development*. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd
- Vanderwater, E.A. & H.M. Cummings (2011). Media Use and Childhood Obesity. S.L. Calvet & B.J. Wilson (toim.). *The Handbook of Children, Media, and Development*. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd
- Vihalemm, T. (2011). *Teadustöö alused*. Käsikirjaline loengukonspekt. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
2009. aastal oli Eestis 6-74-aastaseid internetikasutajaid 861 000. (2009). TNS Emor kodulehekül, URL (kasutatud mai 2011) <http://www.emor.ee/2009-aastal-oli-eestis-6-74-aastaseid-internetikasutajaid-861-000/>
- 7 asja mida lapsevanemana teha, et kaitsta oma last internetis peituvate ohtude eest. Targalt internetis kodulehekül, URL (kasutatud mai 2011) <http://www.targaltinternetis.ee/lapsevanematele/>

Lisa 1. Küsitluskava

Küsimused lapsevanematele

I Kuidas kirjeldavad lapsevanemad oma laste meediatarbimise harjumusi?

4. Kuivõrd jälgitakse oma lapse meediakasutust – teleri vaatamist, internetist olemist?
 - Milliseid meediakanaleid Teie laps tarbib – teler, internet, raadio, pabermeedia?
 - Milliseid saateid Teie laps telerist vaatab?
 - Milliseid lehekülgi Internetis külastab?
 - Milliseid lasteajakirju/ajalehti/ajakirju loeb?
 - Milliseid raadisaateid kuulab?
 - Kui kaua Teie laps päevas teadlikult meediat vaatab-jälgib (ehk vaatab telerist midagi konkreetset, kuulab raadiost lastesaadet või on internetis)?
 - Kas te jälgite, mida ta sealt vaatab-kuulab?
 - Kas Teie hinnangul vaatab Teie laps telerit mõõdukalt?
 - Kas lapsele on seatud piirangud teleri või interneti tarbimisel?
 - Millised?
5. Mida lapse meediatarbimise juures rõhutatakse ja oluliseks peetakse?
 - Kui oluline on teie jaoks lapse meediatarbimise jälgimine?
 - Kas Teie laps oskab Teie hinnangul ise endale sobivaid saateid ja infot valida?

II Millist rolli näevad lapsevanemad endal oma laste meediatarbimise kujundamisel ja suunamisel?

1. Kui suurt rolli nähakse endal oma lapse meediatarbimise suunamisel?
 - Kas peate enda rolli oluliseks oma lapse meediatarbimise suunamisel?
 - (Milline on Teie hinnangul Teie roll suunajana?)
 - (Milline on Teie hinnangul Teie roll valvajana?)
 - Kas Teie roll on Teie hinnangul suur või väike? Miks nii?
 - Kuivõrd jälgite, kas Teie vaadatav telesaade või kuulatav raadioprogramm on sobilik ka lapsele, kui ta on koos Teiega?
 - Kas Teie saatevalikud mõjutavad ka Teie lapse vaadatavate saadete valikut (näiteks soovib sama programmi vaadata ka järgmine kord,

kuigi sisu ei pruugi olla lapsele lõplikult mõistetav ning eakohane)?

Kuidas?

2. Kuivõrd oluliseks peetakse lapse meediasisu üle koos arutamist ja selgitamist?
 - Kas Te räägite lapsega sellest, kui meediasisu pole lapsele sobilik ning seletate miks ta ei või üht või teist saadet vaadata?
 - Kas sisu seletamine on Teie arust vajalik?
 - Kui tihti tekib Teie lapsel küsimusi telerist nähtu kohta või internetis mõne lehekülje sisu kohta?
 - Milliseid näiteks?
 - Kas Te oskate lapsele seletusi anda?
3. Kuivõrd olulised on reeglid ja piirangud?
 - Kas olete kehtestanud telerivaatamisele, internetis olemisele mingisugused piirangud?
 - Kuidas suhtute reeglitesse ja piirangutesse teleri vaatamisel või interneti kasutamisel?
 - Kas piirangud on Teie arust olulised? Miks?
4. Kellel veel näevad lapsevanemad rolli oma lapse kui meediatarbija kasvatamisel?
 - Kes on Teie meelest see või need, kes suunab teie lapse meediatarbimist?
 - Kes peaks veel Teie meelest olema see, kes suunab Teie lapse meediatarbimist?
 - Kuidas Teile kõrvaltvaatajana tundub, kas lasteaias ja koolis võiks lastele õpetada meedia heade ja halbade külgede kohta rohkem?
5. Mida lapsevanemad veel vajaksid, et enda suunaja rolli paremini täita?
 - Kas Teie hinnangul on lapsevanematele piisavalt juhendmaterjali, mida vajadusel kasutada, et täita veel paremini oma rolli lapse meediatarbimise suunamisel?
 - Millest tunnete Teie puudust? (võibolla nt koolitused, õppematerjalid, reklaamikampaaniad...)
 - Kuivõrd oluline on lapse meediatarbimise suunamisel hea meediasisu olemasolu – näiteks rohkem lastele suunatud eakohast programmi?
 - Kas rohkem lasteprogrammi lihtsustaks Teil lapse meediatarbimise suunamist ehk oskust soovitada sobivaid saateid ja programme, mis oleksid lapsele eakohased?

Reeglitest ja piirangutest sai eelnevalt põgusalt räägitud.

III Millised strateegiaid rakendavad lapsevanemad laste meediatarbimise suunamisel?

1. Mil määral tegeletakse lapsele konkreetsete soovitude andmisega?

- Kas valite ise telekanali, internetilehe või raadiosaate, mida Teie laps võib vaadata?
- Kuivõrd annate lapsele konkreetseid soovitusi ühe või teise saate/veebilehe vaatamiseks?
 - Miks see võib nii olla? (Miks annate/miks ei anna?)

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? (internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata vmt).

Lisa 2. Intervjuu 1: 7aastase Liisbethi ema

Milliseid meediakanaleid teie laps vaatab?

Internetis käib... mängimas. Telekas.

Aga mis lehekülgedel umbes?

Nimesid on ka vaja vä?

No enam vähem midagi...?

On olemas Lastekas ee, gamesgames ja gamestogirls selline internetilehekülg on olemas ja siis on need BBC lastesaadete järgi mängud.. Liisbeth oli taibukas, et ta hakkas juba 4aastaselt mängima sellised Super Mariot ja selliseid keerulisi mängu ikka... Aga Karolin saab mul neli, tema veel ei ole veel tahtnud niimoodi.

Kas ajakirju või midagi sellist ka vahepeal satub?

Ja meil Printsessi ajakirju ja Puhhi ajakirju satub ja..

Käivad kodus ka või...

Ei...

...ostate?

...Ostame poest.

Aga raadiosaateid ka kuulate?

Mm ei mitte eriti, ainult nii palju kui autos kuuleb.

Kas telekat vaatab laps muidu palju?

Ma arvan, et ta vaatab palju aga.. hommikul tund aega ja õhtul kuuest poole kaheksani on lastesaated.. ja siis mingi auk seinas ja selliseid naljakamaid vaatab ka.

Kas ee kas teie arust oskab teie laps endale ise sobivaid saateid välja valida või või mängulehekülgi leida? Õiget või eakohast meediat valida..?

Mängu neid oleme nagu koos leidnud... Praegu on küll neid mis nagu.. noh muidugi ta vaatab neid saateid, mis on lastele, et laste filmid ja lastesaated.

Kui oluliseks peate enda rolli nagu lapse meediatarbimise suunamisel? Selles mõttes rolli, et suunajana? Valvajana? Kas see on teie arust oluline?

Ikka on jah, aga praegu nagu ma tean täpselt kus ta käib ja mis ta teeb ja... Ma ei tea, kui kool hakkab, et mis siis saab, et üksinda kodus seal... Praegu ta pole veel nii taibukas, aga kui ta kooli läheb ja sõbrad soovivad midagi ja...

Kas teie saatevalikud ka vahepeal mõjutavad lapse valikuid?

Vahepeal küll. Kui see.. õhtune aeg, kui lastesaated on, siis me vaatame neid ja ei saa muud vaadata. Mingil määral ikka, aga mitte väga. Tavaliselt ikka lastega koos. Lastesaated enne ja siis alles enda omad.

Kas kui tuleb mõni saade, mis ei ole lapsele päris sobilik, et kas sellest räägitakse või seletatakse talle seda kuidagi?

Kui ta jääb seda vaatama, siis ta ilmselt hakkab kindlasti küsima ja siis me räägime taga.

On neid küsimusi tihti?

Ma ei tea... ikka on vahest.

Oskate seletada ka?

Ikka oskab ära seletada küll jah. Nende reklaamide seletamine on keerulisem. Kuuleb, et piiks-piiks ja raha tuleb et: „no tuleb ju raha!“ Ja siis püüad lapsele seletada, et kuidas see raha ikkagi tuleb ja...

Kas lapsel on muidu mingisugused piirangud või teleri ja interneti kasutamisel mingid ajalised või..?

Eiiii ole täpselt. See käib rohkem nagu käitumise järgi. Kui ta ikka seal arvutis on ja ikka jonnima hakkab siis ma ei luba ja panen... kell üheksa läheb arvuti kinni. Kuskil tunnikene on tal õhtul vast aega mängida siis tal ja kell üheksa on magama minek.

Kuidas te muidu üldiselt suhtute reeglitesse interneti kasutamisel ja teleri vaatamisel?

Reeglid on mõistlikud. Võiksid nagu ikka olla.

Kellel te näete veel rolli, et kes peaks veel olema need, kes õpetavad lapsele meediatarbimist?

Mmm...

Kes võiks need olla?

mmm...

Ma küsin niipidi, et kuidas teile kõrvaltvaatajana tundub, kas lasteaias või koolis räägitakse piisavalt sellest... meedia kasutamisest?

Ma mõtlen, et lasteaias pole aegagi selle jaoks, kuna päevad on nii kiired just just programmi sees seda asja ei jõua teha.

Kas te näete näiteks lasteaiakaaslaste või sõprade või teiste pereliikmete rolli?

Jaa, meil on näiteks vanaisa, kes vaatab nendega loomasaateid ja seletab absoluutselt kõik ära ja terve film otsast lõpuni seletatakse või ära kui nad jah koos vaatavad ja...

Vanaisal on siis ka roll?

Jaah

Kas teie arust on piisavalt igasuguseid materjale või koolitusi või juhtnööre, et kuidas lapse meediatarbimist suunata?

mm...

Näiteks oli üks kampaania, kus innustati lapsevanemaid kontrollima, et mis nende laps internetis teeb ja...

Ja, ma just mõtlesin, et ma pole kuulnudki aga seda ma olen ikka kuulnud.

Kas seda on piisavalt või peaks olema rohkem?

Võiks nagu olla, sest ma eriti ei ole küll kuulnud. Võibolla lugeda just midagi.

Mis teemal eelkõige? Kas see võiks olla rohkem interneti või teleri kohta?

Interneti vast ikka rohkem, sest seal on rohkem igasuguseid ohtusid ja asju kui teleris. Ega ma muidugi ei ole praegu uurind ka seal, et ma tean mis ta teeb seal ja...

Kuivõrd annate soovitusi lapsele ühe või teise telesaate vaatamiseks?

Ikka annan kui sealt tuleb mingisuguseid asju, mis sobiks või mis talle meeldib, siis ikka ütlen. Laulukarussell või midagi.

Kas te tunnete, et on piisavalt hea sisuga lastesaateid, -programme mida soovitada?

Mhmhh... Ma ei tea, see mis nüüd sealt eesti pealt see programm on päris hea, et seal need saated mis on sisu poolest õpetlikud ja mingeid kalkuse neid ja mingisugused digimone ja pokemon ja selliseid ta ei teagi mis need on.

Kas te olete kasutanud veel mingisuguseid – lisaks sellele, et on hea laps, halb laps – veel mõningaid keelamise viise, näiteks mõningate lehtede blok-blokeerimist...?

Ei ole kasutanud... Praegust on veel nii.. liiga väike, et meil on internetist ära otsitud need leheküljed ja näidatud ära, kust ta oskab võtta.

Lisa 3. Intervjuu 2: 6aastase Karli ema

Milliseid meediakanaleid ja millist meediat Teie laps tarbib üldse?

No teler on esimesel kohal, eeee... edasi on suhteliselt võrdselt siis on internet, mingil määral pabermeedia ja kõige vähem on raadio noh ainult niiöelda autoga sõitmisel.

Raadiost lastesaateid vist enam ei vaadata?

J-ja just nimelt, et sealt on nii palju, kui autos seda kuuleb, aga ega ta ise nüüd seda rohkem ei... see talle huvi ei paku, ütleme nii.

Milliseid saateid telerist vaadatakse? Kas lastesaateid enamasti?

Aaa. Telekast. Jah, enamasti lastesaated ee siis on ka mõningad sellised mängufilmid, mõningad loodussaated, mida ta, mida ta vaatab. Et see on nagu põhiline olnud.

Ja kuidas on internetiga? Kas seal on käib niisama infot otsimas või on mängimine ikkagi põhiline?

Põhiliselt siiski arvutimängud ja ja mängude leheküljed. Ütleme nii, et arvuti kasutamisel vajab siiski.. siiski nagu kõrvalabi või siis vanemate vendade-õdede näol või vanemate näol.

Et Te valite siis ise, millisele lehele laps võib minna?

Jah, just nimelt. Enam vähem nii see on.

Kas mingisuguseid lasteajakirju või muid ajakirju ka loeb?

Lasteajakirjadest olid tal emm... on tal põhiliselt, põhimõtteliselt need Muumid, ee.. Miki Hiir.. just sellised koomiksid rohkem, ütleme.

Ja ee.. Kui kaua tavaliselt laps meediat tarbib?

Ohh jahh. Telerit vaatab ta suhteliselt palju. Ütleme niimoodi, et ee nädala sees on ikkagi peale lasteaeda mingisugune pool tundi Simpstoneid jaaa pakun, et pool tundi on ka mingi Cartooni ja selliseid asju. Aaga... aga interneti kohta tuleb ee arve, et jaja ütleme ajakirjad on siis õhtuti voodis.

Milliseks hindate oma lapse meediatarbimist? On see normaalne, vähe, palju...?

Eeh.. Karli meediatarbimine on ma ütleks suhteliselt normaalne. Alati saaks norida, aga aga... me loeme vähem lehti ja vaatame rohkem televiisorit, aga tänapäeva kohta ma arvan, et on täitsa normaalne.

Mhmm. Ee. Kuivõrd oluliseks peate lapse meediatarbimise jälgimist? Kas on vaja jälgida seda?

Ee ma arvan, et ee ütleme nii et ma otseselt ei jälgi, aga teatud, ütleme 5-7aastaste hulgas ma siiski siiski veel väga suurt jälgimist eii ei vist ei ole küll. Ma mõtlen.. ma mõtlen praegu oma vanemate laste peale, et sellises vanuses ma neid ka ei jälginud nüüd nii et.. et et hiljem tulnud rohkem. Aga mingil määral kindlasti, ütleme kui ikkagi on mingil kanalil see sama

multifilmide asi, et on kanalite vahel valida, siis on nagu, püüad valida võimalikult leebema kanali.

Mhmmh. Jah. Et ee, kas teie laps oskab Teie arust endale piisavalt eakohast nii öelda meediat valida sisu poolest?

Jah, ma arvan küll, et oskab. Ütleme, et see, mis mina võibolla ei valiks ja siin õigeks ei pea on igasugused vägivalla multifilmid aga aga ma usun et.. usun et ta suudab selle õige saate... erinevate vahel valida, siis ta suudab seda teha.

Kuidas te kirjeldaksite oma rolli, kas see on pigem suunaja või valvaja roll lapsele?

Jah.. seda peaks lapse käest küsima!

Kuidas te ise tunnete ennast?

Ma paneks ennast ikka rohkem sellesse suunaja rolli aga aga... eks ta mingil määral on ka valvur internetist siis siis ikkagi nohh seal on ikka sellist valvaja rolli ka.

Kuidas tunnete, et teil on see roll ja võim, et te saate suunata oma last?

Hetkel hetkel mul on on seda võimu, et ma teda saan suunata. Aga aaga näib kui kauaks. Et praägu praägu on ta jah veelll.. Praägu ise ka naudib veel neid väiks.. ee no nii öelda rahulikumaid saateid, et et vaatab neid ka päris hea meelega, et ei pea kõik ainult Cartoon ees olema nii öelda.

Kas Teie vaadatavad saated mõjutavad lapse valikuid?

Eem.. Eii, ma ei julgeks küll niimoodi ütelda. Kuigi ja, üksikud saated, filmid eelkõige, on ütleme tõesti nii, et ee me vaatame jääme kõige perega sinna ette vaatama. Küll aga enamasti enamasti ta vaatab nohh.. kõrvalt ja tegeleb oma asjadega. Et väga suur piirangut ütleme nagu noh meie valiku.. me ei ole muidugi pidanud ka piirama ütleme noh, et sellist suurt huvi nagu ei ole.

Aga kui on juhtunud, et mõni saade, mille sisu ei ole lapsele sobilik, siis kas olete seda seletanud või kuidas ta sellisel juhul käitute?

Enamasti oleme püüdnud asja nagu noh nagu niiöelda temale mõistetavaks teha.

Kas see tuleb välja?

Siiani on tulnud küll. Jah. Ütleme niimoodi, et vähemalt sellised ee saated, mis on olnud või ka filmid eksju, kui ära seletada, et milles nagu sisu on või mis asi see on, tundub, et saab aru küll jah.

Mhmh. Kas ee lapsel on mingisugused piirangud teleri vaatamisel või interneti kasutamisel?

Piiranguid vä?

Ja, piiranguid. Ajaliselt või midagi sellist.

Ee ütleme, et on küll piirangud jah selles mõttes, et kui ikkagi nädalavahetusel on liiga kauaks sinna taha jäänud või kindlasti kindlasti on omad sellised... Noh tema puhul ei ole veel täpselt nii, et kaks tundi päevas ja mitte rohkem, ütleme see on nagu rohkem vanemate laste puhul. Et et tema hetkel veel ei ole selline päris sinna sissesukelduja, välja arvatud muidugi telekas, mida me siis ka püüame piirata, et ta ikkagi päeval seal taga niisama ei istu.

Kas muidu üldiselt peaksid lastel olema piirangud näiteks teleri vaatamisel?

Ei, ma arvan, et peaks küll. Sest muidu... lapsi on küll erinevaid, aga aga kindlasti on neid, kes upuksid sinna sisse jäädavalt. Kindlasti peaksid piirangud olema.

Kes oleksid Teie meelest need, kellel on roll Teie lapse meediatarbimise suunamisel?

Et ee... kellel on roll?

Jah

Pff eee... Kodus? Põhiliselt. Kindlasti sõpradel ja nende kodudel, mida vaatavad sõbrad, on hästi oluline. Ja sealt läheb see läheb see edasi.

Aga, kellel peaks olema see roll?

Kellel peaks olema? Aam.. ma jään vastuse võlgu. Ma peaksingi olema see roll eksole...? (naer)

Rollide asi ongi selline, et tegelikult laps kuuleb päris paljudest kohtadest ümberringi...

Ee jah.. Kuivõrd kuivõrd huvitavalt keegi oskab seda asja veel ära serveerida, esitada. Et kui sõber väga innustunult räägib talle, siis muidugi läheb talle peale.

Kas Teie arust võiks lasteaias või koolis rohkem tähelepanu pöörata meediaõpetusele?

Ee.. Vot ma ei oskagi öelda, mingil määral kindlasti. Eee mingil määral tuleks kindlasti eee sellest rääkida ja tuua välja nii öelda noh just nimelt plussid miinused ja ja ja nii edasi aga... aga päris ütleme noh jah. Miks mitte, kindlasti. Koolis kindlasti kohe peaks, võiks võiks ka lasteaias ju olla, muidugi. Ma ei tea ausalt öeldes, oleneb, ma ei tea muidugi, et palju lasteaias sellest räägitakse.

Lasteaias mõjutab vist päris palju siiski see, mida kaaslased räägivad?

Jah, seal on nagu rohkem vist see, et et mida kaaslased räägivad aga koolis koolis juba tuleb küll seda sisse juba ikkagi, aga võiks olla niimoodi interneti kasutuse aspektist aspektist võibolla nagu rohkem rohkem seda infot. Et et ää mida usaldada ja mida mitte et mis on noh kuidas eristada olulist ja ebaolulisest ja midagi sellist.

Aga Teie lapsevanemana, kas tunneksite ka, et oleks vaja mingit juhendmaterjali, kuidas juhendada oma last näiteks meediatarbimisel, et interneti-tele kohta?

Nooh jah, võibolla tõesti nagu internet on sellisem nagu kõigegee määratlematum minu jaoks, et et lapsed kasvavad paraku minust oluliselt mööda. Eee siis sellest võiks küll nagu rohkem olla sellist juttu ja ja ja miks mitte õpetusi. Et kuidas, kuidas kasvõi jälgita täpsemalt, eks ole, mis mis kus lehekülgedelt mida saab ja noh nii edasi.

Mõni aeg tagasi oli kampaania kus hoiatati internetiohtude eest, et kas tunnete ei sooviksite rohkem mingisuguseid kampaaniaid või rohkem materjali meediakasutusest?

Iseenesest ei... noh sellist kampaania korras võiks ta mingisuguseid nii öelda informatsiooni võiks ikkagi nii öelda olla, kuigi ma pean ütlema, et võibolla on piisavalt informatsiooni, aga ma pole võibolla hetkel seda uurinud, et ee... et ee.. võibolla jah kampaania korras tuletab see meelde, et nii on, aga kui kui võibolla otsida leiaks ka piisavalt materjali.

Kuivõrd oluliseks peate head meediasisu olemasolu. Näiteks ETV versus teistelt kanalitelt tulevad vägivaldsed multikad?

Ee mis seal salata, minule meeldivad rohkem need ETV pealt tulevad rahulikud lastesaated. Ee ja ja õnneks õnneks hetkel veel nagu annab selles suhtes suunata. Et need vägivaldsed multikad on njahh.. liiga vägivaldsed kohati.

Tundub, et te saate ka päris palju ise siis soovitada lapsele ühte või teist saadet, või kuidas sellega?

Jah, absoluutselt. Ja ja no ütleme niimoodi, et üks asi on selline soovitamine ja ja teine on selline et ee et koos vaatamine ja läheb see asi tal sellist loomulikumat rada, ütleme nii.

Kuidas on veebilehtedega, et kas nende puhul ka et soovitate ise või ta on ise leidnud?

Hetkel... kui rääkida nüüd 6aastasest, siis temal otsime siis mina või vanemad õed-vennad. Aga.. aga noh mida vanemaks läheb seda iseseisvamaks läheb ja hakkab ise otsima.

Kas olete mõelnud või kasutanud ka mingisuguseid suunamise või keelamise taktikat näiteks internetis mingisuguste lehtede keelamist või jälgimine kõrvalt ilusasti, et mida laps teeb või...?

Tähendab... internetilehti blokeeritud... ei ole. Jälgin ikka kus ta käib ja ja ajaline piirang on tal ka.

Lisa 4. Intervjuu 3: 7aastase Marteni ema

Kuivõrd üldse Teie laps tarbib meediat?

No telekat vaatab üldiselt talvel rohkem suvel vähem, et ee peamine on telekas ja no internet on lapsel ainult mängud onju ja nii väiksel lapsel pabermeedia...

..ajakirju?

..Auto ajakiri jah.

Telekast vaatab lastesaateid? Midagi muud ka?

Jhaaa... lastesaateid väga vähe, laupäevahommikuti Pakugani multikat ja siis üldiselt on Kättemaksukontor ja Ühikarotid. (naerab)

Aga internetis, kus lehtedel ta käib?

Mängukoobas, siis on mingi... ühesõnaga kõik on mingid mänguportaalid, Y8 ja vahepeal oli mingi Rahamaa, mingi Eesti oma. Ja rohkem ta ei käigi.

Kas Te jälgite üldiselt, et mida ta seal näeb või kuuleb või..?

Internetis ei.

Aga kas see oleks oluline Teie arust?

Tegelt oleks jah (muigab). No selles mõttes, et see hakkab järjest olulisemaks saama, sest et vanus on selline, et ta läheb nüüd kooli, ta hakkab oskama juba vaikselt lugeda, onju, et et.. tegelikult ma pean hakkama rohkem jälgima jah. Senimaani, kuni ta teadis ainult mängukoobast, et senimaani ei ole, et ma ei näe selles ohtu, onju, aga aga nüüd, kui ta nagu rohkem seal arvuti taga istub ja avab igasuguseid erinevaid lehti, siis ma tegelikult pean jälgima noh.

Kuidas telerivaatamisega on? Kas Teie arust vaatab ta seda mõõdukalt, palju...?

..ei ole palju.

Kas lapsele on muidu seatud mingisugused piirangud teleka vaatamisel või internetis käimisel – ajalised või peab midagi enne tehtud olema?

Mmmm jah... No meil on näiteks ee nädalavahetusel on ainult internetis, sest vahepeal ta istus ainult meil... ta istuks hommikust õhtuni, kui ta saaks. Ja siis ma kodust likvideerisin interneti ära, nii et kui ta tahab, siis ta saab minna minu vanemate juurde ja seal nädalavahetusel ainult olla. Vahepeal jah läks meil päris hulluks, et meil ikka on piirangud.

Kui suurt rolli Te endal näete sellel suunamisel, et milliseid saateid ta vaatab või kus lehtedel käib?

No mina endal nii suurt rolli ei näe. Et Ühikarotte ma üldiselt siiski keelan. Sest et see ei ole ikka lapsele nagu väga hea saade. Aga.. no ma ütlen niimoodi, et sõltub ikka väga palju sellest, mis sa ise vaatad. Kuna Alar vaatab ühikarotte onju, siis laps ikka istub ja vaatab seal silmad punnis. Et ma ei saa öelda, et kobi ära ülesse oma tuppa.

Kas sellist saadet vaadates lapsel küsimusi ei teki sisu kohta näiteks? Millest ta aru ei saa või..?

Üldiselt ta ei küsi, et pigem ma vaatan ise, et kui on mingi väga väga karm, siis ma pigem ise seletan selle asja lahti või või näiteks kui siin oli mingis Saladustes mingi koolikiusamine

noh, et siis ma pigem seletasin talle lahti, et kas sa nagu ise saad aru, et see poiss teeb valesti või seal oligi, et vanemate tagant varastas, mingi siuke osa oli. Et et ma natukene ikka üritan rääkida jah. Aga ta ise väga ei küsi.

Kas see on Teie jaoks oluline, et Te seletate lahti sisu või arvate Te, et ta peaks ise sellest aru saama ja õppima?

Ei, ma arvan, et tegelikult peab ikka lahti seletama, et seitsme aastane on ikka veel nii väike, et ta vaatabki, et ohh lahe ja teeb selle järgi, mitte et ta ei mõtle, kas see on õige või vale.

Kuidas Te näete endal rolli? Kas sa olete pigem suunaja või valvaja?

Ma ei ole kumbagi (naerab). Vaata, Marten on nii iseseisev laps, et noh ma ei ole ju suunaja, kui mind ei ole kodus. Ma ei ole keelaja, ta teeb, mis ta tahab. Et.. et sealt need lollused tulevad.

Aga piirangud näiteks teleri vaatamisel. Kas see peaks olema oluline?

Noo, mina nagu ütlen, et meie jaoks ei ole see praegu oluline, sest ta on nii palju väljas ja ta on nii palju trennis, et ma ei näe, et ta istuks mul ainult teleka taga, et see on täpselt sama asi, nagu ma ütlen interneti kohta, et ma pidin piirangud panema, sest ta võis hommikust õhtuni seal istuda. Et noo aga teleka koha pealt ma praegu ütlen, et hetkel see meile ei ole oluline.

Kellel veel Te muidu näete rolli lapse teadlikuks meediatarbimiseks kasvatamisel? Et kas ainult Teie või kodu või on kellelgi veel?

Ma arvan küll, et ei ole.

Kuidas sõpradega?

Mis mõttes?

Kas nende jutud või rääkimised või arutelud ei mõjuta Marteni valikuid, et ta tuleb koju ja ütleb, et ta tahab ka seda vaadata?

Jaa. Kindlasti.

Kes veel peaks olema see, kes suunab laste meediatarbimist? Kas seda peaks lasteaias-koolis õpetama?

Mai tea. Ma ei ole selle peale mõelnud, et kas peaks.

Kuidas Teile muidu tundub, kas on piisavalt juhendmaterjali või kampaaniaid või teavitamist, et kuidas last juhendada meediatarbimisel või kuidas internetiohtude eest kaitsta?

Tead. Vot see interneti koha pealt, et tegelt on ikka päris palju juttu olnud, et ma arvan, et ma olen sealt õppust võtnud küll. Et aga muu koha pealt ma ei ole otsindki, et kas on või ei ole.

Aga kas oleks vaja?

Mina praegu puudust ei tunne.

Hea meediasisu. Kas on piisavalt häid lastesaateid...

..ei...

..või ...

...ei ole.

Miks?

Minu arust on multikad ja need kõik nii vägivaldsed. Et selliseid tõsiselt häid multikaid või lastesaateid minu arust ei ole noh. Või sellist, mis sellises vanuses last köidaks, et ma ei pane teda ju Tweeni põngerjaid vaatama onju, mis on tegelikult õpetlik onju, aga aga sellisele vanusele minu arust ei ole.

Kas suurem valik head lasteprogrammi lihtsustaks seda, et ta ei vaataks nii palju täiskasvanutele mõeldud saateid?

Ma arvan küll... ma arvan küll.

Kas arvate, et Marten ise suudab muidu endale leida või valida eakohase meediasisuga saateid?

Ei no ta vaatab ikka seda, mis ta arvab, et on hea. No ma usun kindlasti, et kui tal on valida mingisuguse lastesaate vahel või kaklusfilmi vahel või need x-mehed, siis ta kindlasti valib selle noh.

Kuidas Te ise, et kas Te vahepeal annate ka soovitusi, vaata seda saadet või see ei ole sulle päris ikka või ?

Ja, no ehtne näide on Ühikarotid. Siuke kisma käib, et see ei ole ikka lastesaade. Et ee.. saadete puhul ma arvan, et ei ole, aga interneti koha pealt me küll vaatame, et mis on nagu hea ja mis ei ole.

Kas sa muidu pärast vaatad ka, et kus ta on käinud internetis?

Mkm.

Või oled kõrval ja juhendad, et kuidas seda teha?

No jah niimoodi oleme küll, et kui me avastasime seda... mis ma just enne ütlesin.. Rahamaad. Jah, ka seda me küll õppisime koos. Jah, et seal me küll vaatasime koos, et kuidas saab.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? (internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata vmt)

No vaata meie peres on rohkem see teleka vaatamine, et internet ja *playstation* ja sellised asjad on privileeg onju. Et kui ta saab mingi jamaga hakkama, siis need keelatakse ära. Keelamise... No jaa, selles mõttes keelamise nipid, et kui ma näen tõesti, et ta vahib neid Ühikarotte ja seal on nagu lapsele ikka päris ebasobilik stseen, siis ma nagu.. nipp on see, et ma lähen temaga üles mängima, et ma tegelengi tema endaga, mitte, et ma ise vahin ja siis ütlen, et sa pead ülesse minema. Et nii palju küll, et et... ma leian, et see pole talle sobilik, siis ma pean talle leidma mingi uue tegevuse sinna selle asemele.

Lisa 5. Intervjuu 4: 7aastase Mihkli isa

Milliseid meediakanaleid Teie laps tarbib – teler, internet, raadio, pabermeedia?

Kõige rohkem telerit ja internetti.

Milliseid saateid Teie laps telerist vaatab?

Multikaid peamiselt. Autod ja Tom ja Jerry. Varem vaatas ka mingisugust ETV lastesaadet, kus oli Tom või Tommi, aga praegu ta pole selle vastu väga huvi tundnud.

Milliseid lehekülgi internetis külastab?

Vahepeal oli meil mingisugune jänku Jussi lehekülg, aga nüüd meeldib talle mängukoopa lehekülg. Ma kõiki lehti täpselt ei tea, aga põhiliselt sellised mängude leheküljed.

Milliseid lasteajakirju/ajalehti/ajakirju loeb?

Autod, Miki Hiir, vahepeal mingisuguseid mõistatuste raamatuid ka.

Milliseid raadiosaateid kuulab?

Ei kuulagi.

Kui kaua Teie laps päevas teadlikult meediat vaatab-jälgib (ehk vaatab telerist midagi konkreetset, kuulab raadiost lastesaadet või on internetis)?

Täpselt ei oska öelda, aga pakun, et see võib olla kuskil 3 tundi päevas.

Kas te jälgite, mida ta sealt vaatab-kuulab?

Jah, jälgin küll, kui ma läheduses olen.

Kas Teie hinnangul vaatab Teie laps telerit mõõdukalt?

Ma pakun, et pigem ja, kuigi 3 tundi on päris pikk aeg.

Kas lapsele on seatud piirangud teleri või interneti tarbimisel? Millised?

Tegelikult meil piiranguid ei ole. Oleneb lapse käitumisest, teise pereliikmete soovist jne.

Kui oluline on teie jaoks lapse meediatarbimise jälgimine?

Ikka on oluline. Ei taha, et laps kaua teleka ees või arvuti taga istub. Väljas tuleb ka ikka mängimas käia.

Kas teie laps oskab teie hinnangul endale sobivaid saateid ja infot valida?

Jah.

Kas peate enda rolli oluliseks oma lapse meediatarbimise suunamisel?

Jah, ikka on oluline, et mida me kodus vaatame ja mida laseme vaadata.

Milline on teie hinnangul teie roll suunajana?

Veidi ikka vajab suunamist.

Milline on teie hinnangul teie roll valvajana?

Otseselt ei valva, aga vaatan ikka, mis ta teeb.

Kas Teie roll on Teie hinnangul suur või väike? Miks nii?

Ei tea, laps saab suhteliselt hästi ise endaga hakkama.

Kuivõrd jälgite, kas Teie vaadatav telesaade või kuulatav raadioprogramm on sobilik ka lapsele, kui ta on koos Teiega?

Väga pingsalt ei jälgi, vahel ikka.

Kas Teie saatevalikud mõjutavad ka Teie lapse vaadatavate saadete valikut (näiteks soovib sama programmi vaadata ka järgmine kord, kuigi sisu ei pruugi olla lapsele lõplikult mõistetav ning eakohane)? Kuidas?

Mõjutavad ikka. Ma arvan, et see on kahe otsaga asi, et nii hea kui halb. Hea selles mõttes, et lapse silmaring laieneb, kui ta näeb erinevaid saateid. Muidugi päris selliseid veriseid filme ikka ei vaata, aga krimkasid küll: Kelgukoeri ja Kättemaksukontorit ja CSI-d.

Kas Te räägite lapsega sellest, kui meediasisu pole lapsele sobilik ning seletate, miks ta ei või üht või teist saadet vaadata?

Ikka seletan, kui vaja. Aga ta saab ise suhteliselt hästi aru.

Kas sisu seletamine on Teie arust vajalik?

Jah

Kui tihti tekib Teie lapsel küsimusi telerist nähtu kohta või internetis mõne lehekülje sisu kohta?

Siiani väga tihti pole küsinud. Vahepeal küsib, et kas see mees oli pahade poole peal vmt.

Milliseid näiteks?

Küsubki selliseid täpsustavaid küsimusi. Täpselt näiteid ei oska tuua.

Kas te oskate lapsele seletusi anda?

Ikka oskan.

Kas olete kehtestanud telerivaatamisele, internetis olemisele mingisugused piirangud?

Ei ole. Ta vaatab siis, kui sealt midagi tema jaoks huvitavat tuleb.

Kuidas suhtute reeglitesse ja piirangutesse teleri vaatamisel või interneti kasutamisel?

Mingil määral võiksid ikka piirangud olla, et lapsed liiga kaua ei vaataks telekat ja silmi ei rikuks.

Kas piirangud on Teie arust olulised? Miks?

Ikka on. Nii palju on muid tegevusi, mida lapsed saaksid teha. Ma arvan, et alati ei pea telekat vaatama või internetis istuma, et aega sisustada.

Kes on teie meelest see või need, kes suunab teie lapse meediatarbimist?

Laps ise. Eks mina ja naine ning vanem vend ka. Lasteaiakaaslased ka võibolla, sest vahepeal ta tuleb ütlema, et keegi vaatas seal mingisugust filmi, et miks tema seda vaadata ei saanud.

Kes peaks veel Teie meelest olema see, kes suunab teie lapse meediatarbimist?

Peaski äkki vanematel olema.

Kuidas teile kõrvaltvaatajana tundub, kas lasteaias ja koolis võiks lastele õpetada meedia heade ja halbade külgede kohta rohkem?

Jah, võiks küll.

Kas Teie hinnangul on lapsevanematele piisavalt juhendmaterjali, mida vajadusel kasutada, et täita veel paremini oma rolli lapse meediatarbimise suunamisel?

Ei, aga pole ka vaja olnud.

Millest tunnete Teie puudust? (võibolla nt koolitused, õppematerjalid, reklaamikampaaniad...)

Ei tunne millestki puudust.

Kuivõrd oluline on lapse meediatarbimise suunamisel hea meediasisu olemasolu – näiteks rohkem lastele suunatud eakohast programmi?

Kindlasti on mingil määral oluline. Ma ei oska öelda, kui suures osas, aga kindlasti on.

Kas rohkem lasteprogrammi lihtsustaks Teil lapse meediatarbimise suunamist ehk oskust soovitada sobivaid saateid ja programme, mis oleksid lapsele eakohased.

Ikka lihtsustaks, kuigi laps on juba nii suur, et meie soovitus enam ei ole nii määrav.

Kas valite ise telekanali, internetilehe või raadiosaate, mida Teie laps võib vaadata?

Enam väga ei vali. Laps teab ise, mida ta vaadata tahab. Muidugi on meil see, et telekat tuleb jagada ka teistega ning arvuti on tegelikult vanema venna oma, seega alati ei saagi ta vaadata seda, mida tahaks.

Kuivõrd annate lapsele konkreetseid soovitusi ühe või teise saate/veebilehe vaatamiseks?

Väga konkreetseid otseselt ei anna. Vahel ikka, kui mingi Laulukarussell oli, siis emme kutsus Mikut vaatama, aga muidu küll otseselt ei ütle.

Miks see võib nii olla? (Miks annate/miks ei anna?)

Ei ole vajadust.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? (internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata vmt)

Alguses ikka sai vaadatud, et kus lehtedel laps internetis käis. Nüüd pole vajadust näinud. Ajalist piirangut pannud ei ole. Jonniv laps läheb muidugi oma tuppa ning telekat ei näe. Nii väiksel lapsel pole piiranguid veel vajagi, suurema lapse puhul tuleb ikka vahepeal vaadata, et mida ta seal Rate-s teeb, aga sellel hoiab silma peal pigem abikaasa.

Lisa 6. Intervjuu 5: 6aastase Egerti isa

Milliseid meediakanaleid Teie laps vaatab ja mida kõige rohkem?

Ma arvan, et esimene koht on telekas, siis onnnn mitte vähem tähtis internet. Momendil mingid siuksed Lastekad ja asjad, et võimalusel ta ikka sukeldub sinna.

Raadiot ei kuula?

Ei

Mingeid lasteajakirju?

Mm nad vaatavad mingeid ristsõna mingisuguseid siukseid ee asju koos Aneliga nagu, aga muid mitte jah.

Interneti kohta Te ütlesite, et Lastekas on üks selline..

..mhmhh..

...kas on veel midagi?

Oot, ma vaatan, kus käind on.

Teil on põhimõtteliselt koguaeg silm peal, et saate vaadata, kus käivad?

Jah.

Kas see on oluline Teie jaoks, et Te näete koguaeg, kus nad käivad?

Eee.. jah..

Vot siin arvutis on nad käinud ainult Lastekas. Mul kodus on üks teine läpakas veel.

Aga kui nad telekat vaatavad, kas Te seal ka jälgite, mis nad seal teevad – mida vaatavad?

Mmm. Lastekanaled põhiliselt.

Lastekanaled?

Mhmhh.

Aga Teie kõrvalt telekat vaadates näiteks mingeid teisi saateid ka näiteks?

Jjjah, seriaale. Ütleme siuksed äämm mis see oli nüüd. Nad vaatavad seda politsei asja seda, no.. Mis see on populaarne, mul ei tule nimi meelde praegu?

Mingi Kelgukoerad või CSI?

Ei-ei-ei-ei, Eesti oma, kus on see Kaspar Tuvi ja...

..aa see on see Kättemaksukontor.

Ja vot Kättemaksukontor ja siis nad vaatavad veel seda, kus on see mingi meelelahutusagentuuri asi.

Unistuste agentuur...?

Unistuste agentuur. Siuksed asjad on nagu aamen kirikus nendel, on repertuaaris. Kuigi kasvatajad on öelnud, et siis on järgmine päev, et muud ei ole, kui arutatakse, mis Kättemaksukontoris.. Kes kellele molli pani umbes. (naerab pisut) Et ei tohi näidata. Aga no las vaatavad.

Kas Te arvate, et nad saavad selle sisust aru täielikult?

Ja.

Kuidas Teile tundub üldse, kas see meediatarbimine, internetis käimine, teleka vaatamine, kas see on mõõdukas või on seda palju, on vähe, on see normaalne?

Tead, seda on nii... Minu arust on seda täpselt nii palju, kui sa lased neil olla. Et kui sa lased tal rahulikult seal tiksuda, siis ta võib sul olla seal pool päeva telekat vaadata või internetis olla, et see nagu... Ma arvan, et nad tarbivad tegelikult päris palju või lastakse tarbida. Vahepeal tuleb juhe seinast välja tõmmata ja nad välja ajada, sest meil on nüüd koer. Ja siis on vaja koeraga tegeleda ja väljas olla ja.. nagu oleks üks kanal veel siis.

Kas muidu on lastele seatud mingisuguseid piiranguid internetitarbimisel või teleka vaatamisel – ajalised piirangud või muud taolist?

Mkmm. Meil on täitsa suvaline. Mõni päev on tegelt, et üldse ei vaata, mängivad väljas või tegelevad oma asjadega ja mõni päev on jälle nii, et on.. on nagu pool päeva seal vahelduva eduga.

Kuidas Teile tundub, kas Egert oskab Teie arust endale eakohast meediat valida, et sobivaid saateid?

Mhmhh. Jah. No internetis on see, et kuna ta veel ei kirjuta ja ei loe veel niimoodi soravalt, tunneb küll tähti ja pika peal mõtleb välja, et kus mis on ja, aga...

Millist rolli Te endal näete? Kas Te olete pigem suunaja või valvaja või...?

Ma olen kõrvaltvaataja või pigem valvaja.

Kas see roll on oluline?

(naerab)

Kas Te arvate, et Teil peakski selline roll olema?

Ei, ma ei arva.

Kas muidu ka Teie saatevalikud mõjutavad paljuski lapse saatevalikuid, et näiteks see Kättemaksukontor ja Unistuste agentuur, et...?

..jah, ma arvan küll, et kui ise vaadata, siis on... on neil ka võimalus. Kuigi kellaaeg on hiline jaa... peaks magama jaaa...

Kas sealt mõnikord tekib ka küsimusi, kasvõi Kättemaksukontorit vaadates, et kui ei saa millestki aru?

Ei ole küsind. No võibolla ongi see ,et nad saavad nagu omamoodi aru mingitest asjadest ja... ei ole jah nagu olnud.

Kui peaks mingeid küsimusi tekkima, arvad, et oskad seletada?

Mhmhh. Jah. Nad on ise nii targad, et panevad sul suu kinni kohe.

Teil küll väga piiranguid otseselt ei ole, aga kas Teie arust muidu peaksid olema mingisugused piirangud või seadused, mis reguleeriks asja?

See võiks ikka olla, et kui ta on mingid oma need.. noh Egertil küll ei ole praegu mingeid oma neid.. sellist koolikohustust, aga.. aga no ikkagi, et kui mingid asjad on tehtud, kasvõi see, et tal on koeraga jalutatud väljas või või tal on tuba ka selline hullumaja, et sisse ei mahu, siis tehakse enne see korda ja siis vaadatakse multikaid, et tegelikult selliseid asju... et et samamoodi on meil siis ka Aneli puhul, et laps, kes on siis 10-aastane, et enne õpitakse oma asjad ära ja siis vaadatakse.

Aga kellele veel on nii öelda selline roll lapsest korraliku meediatarbija kasvatamisel? Et kas ainult lapsevanem peaks seda tegema-jälgima?

Ei, ma arvan, et taa.. Lasteaia õpetajad-kasvatajad. Et neil samamoodi on seal rühmas arvutid, et nad aeg-ajalt vaatavad mingisuguseid asju sealt ja... Seal samamoodi võiks olla selline soovituslik, et siit saad seda ja sealt saad seda ja .. ja tegelikult on ee miski Jänku Juss, kes päris palju õpetab ja Egert tegelikult seda ja läbi selle õpib päris palju, et missugused on arvutiohud, et sa ei tohi mingisuguseid asju seal maha laadida ja eeee... noh üldse igasuguseid käitumisreegleid räägitakse seal, et kuidas peab poes olema ja kuidas sa pead tänava peal käituma ja tegelikult läbi läbi siukeste Jänku Jussi multikate ta ka päris päris palju asju.. et teab, mis siis teha, kui elektrijuhe maas on... siuke... ma arvan, et see on päris siuke kasvatuslik.

Aga kes on reaalselt tegelikult need, kes mõjutavad ka näiteks lapse soove või või valikuid erineva meedia valimisel?

Ma arvan, et tegelikult see ka on lasteaias samamoodi, et kuiiiii keegi kusagil käib ja mingit põnevat asja näeb, et siis räägib, et ma käisin mingi siuke leht on, et maru lahe on, siis ta tuleb koju kohe ka, et ma tahan näiteks ma ei tea.. keskerakonna lehe peale minna, ma ei tea, noh, mis iganes, onju. Kui tuleb mingisugune uus mängukas või... ma arvan, et see viie aastane, noh praegu ta on kuue eks, ta veel on natukene, natukene loll vaata, et ta ei oska kirjutada ja niimoodi jälgid, et tal on niisugune pildi ja filmi siuke fännamine praegu, et ma kujutan ette, et aasta pärast on juba see, et tahab nagu ise otsida.

Praegu on seega lihtne, et ei saa ise igale poole?

ee.. jah, just. Muidugi ta teeb ka palju teadmatuses, siukseid siukseid asju, võibolla oma teadmatuses, et paneb sinna *yes* või *no* ja mingit jama maha laadida.

Kuidas sulle tundub muidu kõrvaltvaatajana, et kas lasteaias võiks nagu õpetada rohkem meedia kohta, kasvõi tõesti see ohtude asi või kust mida leida või mida kasutada?

Ikka võiks, jah.

Kuidas see võiks olla? Kas kõigest peaks seletama? Et kas see peaks olema pigem teoreetiline või kuidas?

Ma arvan, et pigem selline suunamine mängude ja asjade juurde, kui et keelab. See on täpselt see keelatud vilja nagu... et et kui sinna ei tohi minna ja seda sa ei tohi, et ära siia pingi peale

istu, see on värvitud, sa ikka lähed katsud näpuga. Pigem pigem võiks ta olla selline soovitus, et tee seda või mine sinna onju.

Et näitaks sellist üldist, mida kõike saab teha?

Mhmhh.

Kuidas Teile tundub, kas Teie arust on piisavalt igast juhendmaterjali lapsevanematele, et mida vajadusel kasutada a la internetiohtude kohta või kas Teieni jõuab piisavalt infot selle kohta?

Ausalt öeldes ega teda vägisi jõudnud ei ole mingit kanalit pidi. Et sulle saadetakse postkasti nagu mingeid miljonivõite ja misasju seal iga päev tuleb, onju. Et siukest asja ei ole ma küll kordagi saanud.

Vahepeal mingisugune kampaania oli, et mingid plakatid ja et jälgi lapse seda internetis käimist. Aga see oli muidu tükk aega tagasi..

... see on muutunud minu jaoks selliseks suht tavaliseks igapäevaseks asjaks, et kui sa sööma lähed, kas sul käed on pestud, kas sul hommikul hambad on pestud, et samamoodi on internetis, et see kõik on loomulik, et sa vaatad ja kui ta mingisuguse jama seal lahti teeb, siis ütled talle, et ei tee mingeid siukseid asju lahti, et vaatad oma Lastekat ja oma asju, onju. Et siukene.. siukene enesest mõistetav. Et see on lihtsalt nagu... loomulikust mai tea millest. Käid ja kontrollid tema tegemisi.

Kuivõrd oluline on Teie arust hea meediasisu olemasolu? Kas Eestis on piisavalt häid lastesaateid?

Jah.

Kas sisu poolest on sobilikud lapsele?

Jah, on küll.

Näiteks millised?

Mmmm... nooo näiteks võtame ee Tomi juures. Ma ei tea, kas see käib enam. Saame kokku Tomi juures. Siiis... need multikad näiteks, hommikuti me vaatame seda Terevisiooni, et seal

on siuksed ee õpetlikud lood alati, et mingid seriaalid, et kunagi olid mingid lammas Shaun ja asjad, et nüüd on mingisugune muu asi. Siiis.... tükk tühja pausi.

Kuivõrd Te annate lapsele näiteks soovitusi konkreetse saate vaatamiseks? Või ütlete, et see on hea lastesaade.

Tead, ma olen öelnud neid, soovitanud seda multikate kanalit, see on see.. kus balti ja vene multikaid igasuguseid vanu ja ja uusi ka nagu noh, kus ei ole sellised panniga pähe asjad koguaeg. Ja ja vahepeal on mingeid siukseid multikaid, et sa vaatad ja aru ei saa. Mingi õudne tulistamine mingi õudne sõda käib, mingid monstrumid onju. Neile tunduvad need maru huvitavad, aga siukseid asju olen ma nagu üritanud, et pane midagi normaalsemat peale. Sest mingi aeg oli see, kui neid vene multikaid, kui olid vene kanalid siis ei vaadatud neid, sest oli keelebarjäär, nad ei saanud sellest aru. Aga nüüd on need multikad on tõlkega ja sama multikas ja nad vaatavad ja noh, et maru lahe. Mõned ka, mis on ilma tekstita, varem venekanaaleid ja selliseid asju ei tarbitud, aga nüüd on selles ühes koos balti-vene multikatekanal, et siis vaatavad huviga ja täitsa normaalsed asjad on.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? (internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata vmt)

Noh blokkind ei ole. Aeg-ajalt kontrollin või noh vaatan, mis toimub. Ajalisi piiranguid täpselt samamoodi ei ole. Mõni päev ei ole üldse mingit multikatekanali vaatamist või muud tegemist on palju rohkem. Peale seda, kui on mingisugused sellised asjad ära tehtud, et siis... mai tea, me ei ole nagu nii, et sina oled 45 minutit ja sina oled 45.

Lisa 7. Intervjuu 6: 5aastase Kristini ema

Milliseid meediakanaleid Teie laps tarbib – teler, internet, raadio, pabermeedia?

Kristin vaatab iga päev telerit, kasutab internetti. Pabermeediat eriti ei kasuta ning raadiot kuuleb tavaliselt vaid siis, kui me autoga sõidame. Pabermeedia osas muidugi mõned ajakirjad me mõnikord ostame, kui kuskil kaubanduskeskuses käime. Aga see ei ole pidevalt.

Milliseid saateid Teie laps telerist vaatab?

Iga hommik vaadatakse meil Winxi tüdrukute multikat TV3 pealt. Pärast lasteaeda vaatame ETV 2 pealt mõnd lastesaadet. Muumioru lood või Saame kokku Tomi juures. Kui ma praegu mõtlema hakkam, siis tegelikult väga palju lastesaateid Eesti kanalite pealt ei olegi. Vahepeal, kui hiljem koju jõuame, siis käivad ETV 2 pealt dokumentaalsaadet ja neid ta vaatab ka päris huviga. Ta tahab väga vaadata ka Cartooni kanalit, aga seal me ikka üritame jälgida, et mis multikas tuleb. Power Puff-i multikat laseme tal vaadata ja mingeid leebemaid, aga vägivaldsemate puhul vahetame kanalit.

Vahepeal vaatame koos perega filme või seriaale, näiteks Unistuste agentuuri.

Milliseid lehekülgi internetis külastab?

www.lastekas.ee

www.barbie.com

Rohkem nagu ei külastagi. Ega me otseselt ei ole otsinud ka ja väga ei tahaksi, et ta praegu seal tihti käiks. Meil on mõned arvutimängud, mida ta mängib, näiteks üks Lumivalgukes oma, kus ta saab ka multikat vaadata.

Milliseid lasteajakirju/ajalehti/ajakirju loeb?

Kuna Kristin veel lugeda ei oska, siis ta vaatab pilte. Oleme ostnud mõnikord talle Barbie ajakirja või Hello Kitty oma.

Milliseid raadiosaateid kuulab?

Ei kuulagi. Ainult nii palju, kui ta autoga sõites kuuleb, aga sealt ka peamiselt vaid muusikat.

Kui kaua Teie laps päevas teadlikult meediat vaatab-jälgib (ehk vaatab telerist midagi konkreetset, kuulab raadiost lastesaadet või on internetis)?

Täpselt ei oskagi määratleda. See oleneb nii päevast ja muudest tegemistest. Ma usun, et see on kuskil 2-4 tunni vahemikus päevas.

Kas te jälgite, mida ta sealt vaatab-kuulab?

Ikka jälgim. Mingisugune kontroll peab olema. 5-aastane on liiga väike, et ise kõigest aru saada.

Kas Teie hinnangul vaatab Teie laps telerit mõõdukalt?

Jah, ma arvan küll.

Kas lapsele on seatud piirangud teleri või interneti tarbimisel? Millised?

Ei ole seatud otseseid piiranguid. Nii väiksel lapsel vast pole vajagi.

Kui oluline on teie jaoks lapse meediatarbimise jälgimine?

Väga oluline. Kuna ta ise on veel väike ning ei oska lugeda, siis tuleb teda ikka aidata. Telekat ta vaatab küll ise, aga ma silmanurgast ikka näen, mis ta seal teeb. Arvutis tuleb talle ise lehed lahti teha ning alguses me vaatasime koos, et mis mängud seal on. Nüüd ta juba teab, kuidas ta mingilt lehelt mängu saab, aga niisama ta jah arvutisse ei pääse. Meil abikaasaga on mõlemal oma kasutajad ning seega ei saa keegi teine arvutile nii lihtsalt ligi. Ma arvan, et see on oluline, kuna telerist tuleb ikka väga palju vägivaldseid multikaid ja filme ning ikka tuleb jälgida, et laps selliste saadete ette silmad punnis vaatama ei jääks.

Kas teie laps oskab teie hinnangul endale sobivaid saateid ja infot valida?

Ma arvan, et oskab küll. Ega tüdrukut väga sellised sõja ja tulistamise multikad ei köidagi. Ta pigem vaatab ikka roosasid ja tüdrukutele mõeldud multikaid või filme. Kuna ta on väiksest peale harjunud lastesaateid vaatama, siis vaatab ta neid hea meelega ka praegu.

Kas peate enda rolli oluliseks oma lapse meediatarbimise suunamisel?

Mis mõttes oluliseks?

Ikka on lapsevanem oluline, sest tema ju alguses valib või laseb lapsel telekat vaadata või internetis erinevatele mängude lehekülgedele minna.

Milline on teie hinnangul teie roll suunajana?

Ma vaatan, et mida ta sealt telerist vaatab ning siis vastavalt sellele kas luban vaadata või ütlen, et ta mõne teise saate valiks.

Milline on teie hinnangul teie roll valvajana?

Valvajana ma jälgin, mida laps telekast vaatab või internetis mängib.

Kas Teie roll on Teie hinnangul suur või väike? Miks nii?

Ma arvan, et minu roll on ikka suur. 5-aastase puhul tuleb ikka vaadata, mis ta teeb ning alati ei pruugi laps kõigest väga hästi aru saada. Lapsevanem on ju see, kes ikka kodus lapsele telekat näitab.

Kuivõrd jälgite, kas Teie vaadatav telesaade või kuulatav raadioprogramm on sobilik ka lapsele, kui ta on koos Teiega?

Ikka vaatan, et saade ei oleks väga täiskasvanulik tema jaoks. Meil muidugi Kristin vaatab vahepeal koos meiega mingisuguseid seriaale, näiteks Unistuste agentuur või Supermodelle ja nüüd hakkasid Superstaarid, aga muidu me ise ka väga telekat ei jälgi. Meil käib telekas peamiselt taustaks teiste tegevuste juurde ning kindlasti laps mõnikord oma mängude ja tegemiste kõrval midagi näeb, kui me vaatame, aga me ikka jälgime, et see midagi väga õudset ei oleks.

Raadiot me ei kuula, ainult autos ning sealt tuleb enamasti ainult muusikat, seega ei näe ma selles midagi halba.

Kas Teie saatevalikud mõjutavad ka Teie lapse vaadatavate saadete valikut (näiteks soovib sama programmi vaadata ka järgmine kord, kuigi sisu ei pruugi olla lapsele lõplikult mõistetav ning eakohane)? Kuidas?

Eks meie valikud ikka mõjutavad last ka. Näiteks seriaalide või muude telesaadete osas. Laps ise ei oskaks vast mõeldagi, et Superstaari saade hakkab, vaid ikka kui meie vaatame, siis ta vaatab koos meiega. Meil issi küll tahab vahepeal CSI-sid ja sellised krimisaated, tulistamise filme või Top Gear'i vmt vaadata, aga siis me ikka vaatame, et millega laps tegeleb või kui kell on 9 ja järgmisel päeval lasteaja päev, siis me saadame ta ka magama ära.

Kas Te räägite lapsega sellest, kui meediasisu pole lapsele sobilik ning seletate, miks ta ei või üht või teist saadet vaadata?

Ikka oleme öelnud, et see saade pole lastele mõeldud, see on suurte inimeste saade. Sisu lahti seletanud me väga ei ole. Laps pole ka ise küsinud, võibolla, kui ta suuremaks kasvab, siis ta hakkab küsima ja tuleb ka seletama hakata.

Kas sisu seletamine on Teie arust vajalik?

Ma arvan, et see oleneb saatest. Kui laps ikka vaatab mingisugust imelikku tulistamise saadet, siis tuleks talle öelda, et see on ainult film ja tegelikult ei ole tulistamine nalja asi.

Praegusel hetkel ma ei näe muidugi, et ma peaks 5-aastasele kõike seletama. Kui ta midagi küsib, siis seletan. Ta on selleks liiga väike.

Kui tihti tekib Teie lapsel küsimusi telerist nähtu kohta või internetis mõne lehekülje sisu kohta?

Vt eelmist vastust. Praegu pole ta küsima tulnud. Internetis tal tekivad küsimused, kui ta ei saa mängu juhistest ise päris täpselt aru. Aga üldiselt vaatame me alguses kõik mängud koos üle.

Milliseid näiteks?

Kas te oskate lapsele seletusi anda?

Kui ta küsima peaks, arvan, et ikka oskan vastata.

Kas olete kehtestanud telerivaatamisele, internetis olemisele mingisugused piirangud?

Ei ole. Meil ei ole ka vaja olnud, sest praegu me teame, mida ta vaatab või kus käib.

Kuidas suhtute reeglitesse ja piirangutesse teleri vaatamisel või interneti kasutamisel?

Ma arvan, et mõningates situatsioonides on reeglid vajalikud. Kindlasti siis, kui Kristin suuremaks kasvab, siis võib piirangute panemine vajalik olla. Praegu me aga sellel vajadust ei näe.

Kas piirangud on Teie arust olulised? Miks?

Vt eelmist küsimust.

Olulised on siis, kui laps näiteks pahandust teeb või kui suuremaks kasvab ja kooli läheb, siis tuleb ikka piirata seda aega.

Kes on teie meelest see või need, kes suunab teie lapse meediatarbimist?

Mina ja abikaasa.

Kes peaks veel Teie meelest olema see, kes suunab teie lapse meediatarbimist?

Järgmine küsimus on lasteaegade ja koolide kohta ja ma arvan, et lasteaias ja koolis peaks küll sellest rääkima ning seletama lastele, mis on päris ja mis ei ole. Ma ei tea, kuidas see

täpselt välja nägema peaks, aga ma usun, et lasteaed ja kool peaks küll olema see koht, kus sellest räägitakse.

Kuidas teile kõrvaltvaatajana tundub, kas lasteaias ja koolis võiks lastele õpetada meedia heade ja halbade külgede kohta rohkem?

Võiks ikka.

Kas Teie hinnangul on lapsevanematele piisavalt juhendmaterjali, mida vajadusel kasutada, et täita veel paremini oma rolli lapse meediatarbimise suunamisel?

Ma arvan, et ikka on, aga ma pole ise väga uurinud või huvi tundnud selle vastu. Meil pole praegu vaja läinud. Eks näis, kui Kristin suuremaks kasvab, et kuidas meil see elu läheb, aga praegu ei tunne ka puudust ausalt öeldes.

Millest tunnete Teie puudust? (võibolla nt koolitused, õppematerjalid, reklaamikampaaniad...)

Ma hetkel ei tunne millestki puudust. Reklaamikampaania oleks hea mõte, sest see jõuab lihtsamini kohale. Koolitused tunduvad minu arust pisut üle paisutatuna sellise teema puhul.

Kuivõrd oluline on lapse meediatarbimise suunamisel hea meediasisu olemasolu – näiteks rohkem lastele suunatud eakohast programmi?

Väga oluline. Nagu ennegi mainisin, siis tegelikult kui mõtlema hakata, siis ega Eestis ei olegi väga palju lastesaateid. Aeg-ajalt tuleb ikka Cartooni peale panna, et lapsel midagi vaadata oleks.

Kas rohkem lasteprogrammi lihtsustaks Teil lapse meediatarbimise suunamist ehk oskust soovitada sobivaid saateid ja programme, mis oleksid lapsele eakohased.

Ma arvan, et lihtsustaks kindlasti. Tegelikult saab praegu ka hakkama, aga muidugi võiks olla paremaid saateid ja rohkem selliseid toredaid multikaid. Hästi palju on viimasel ajal saadetes vägivalda, mis aga ei ole üldse lapsele sobilik.

Kas valite ise telekanali, internetilehe või raadiosaate, mida Teie laps võib vaadata?

Sellest sai ka enne kirjutatud. Vt eelmiseid vastuseid.

Valime ikka suuremas osas ise, mida laps vaadata saab.

Kuivõrd annate lapsele konkreetseid soovitusi ühe või teise saate/veebilehe vaatamiseks?

Anname ikka soovitusi, et kui saade pole lapsele sobilik, siis soovitame mõnda teist saadet või kanalit vaadata. Üritame ikka ise võimalikult palju siiski saatevaliku üle otsustada. 5-aastase puhul veel toimib see päris hästi.

Miks see võib nii olla? (Miks annate/miks ei anna?)

Anname, et laps vaataks endale sobilikku multikat või saadet.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? (internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata vmt)

Ajalisi piiranguid me kasutanud ei ole. Vahel ikka hirmutame, et kui ta paha laps on, siis telekast multikat ei näe. Üldiselt on ta meil nii tubli tüdruk, et päriselt me sellist keeldu rakendama ei ole pidanud. Me ikka teame, et mida ta vaatab või kus internetilehtedel käib. Ilma meie abita ta internetti nagunii ei pääse.

Ajaline piirang on suhteline. Kui tundub, et lapsel juba silmad tagurpidi ja ainult teleka ette liimitud, siis ikka saadame ta midagi muud tegema.

Praegu ei ole piiranguid vaja läinud.

Interneti osas tuleb muidugi mõelda. Kui laps suuremaks kasvab ja ise juba oskab lugeda ning erinevatel lehtedel käia, siis peab mõtlema, et kuidas asja kontrollida ja mis piirini.

Lisa 8. Intervjuu 7: 6aastase Paulina ja 7aastase Joanna ema

Milliseid meediakanaleid vaatab või tarbib Teie laps?

Telekat, raadiot, internetti kasutavad, Paula tarbib Postimehe anekdoodi lisa

Loeb ise?

Ja, Joanna loeb Witchi, Barbie ajakirja... Põhimõtteliselt rohkem ei olegi.

Raadiost kuulate niisama muusikat või mingeid saateid?

Ei, ainult taustaks. Mitte mingit kontrolli ei ole. Ei teagi ühtegi saadet.

Internetis käivad mängimas?

On olemas siuke nagu dress-barbie-pony mingi siukene lehekülg, sa tead seda vä?

Ei tea.

Ma võtan selle sulle siit korraks lahti, sest ma ei oska seda suurt sulle tegelikult öelda. (otsib arvutist) Tule vaata, siin on selline... Keegi kuskilt andis, nende enda sõbranna isa otsis välja ja nüüd mul koguaeg käivad lapsed sellel lehel.

Et keegi otsis Teile välja need lehed?

Jah, need on välja otsitud. Jänku Jussi oma on muidugi see Lastekas.ee ja siis oli mingi Täheke või misasi ta oli.

Näe, see: dress-up-bratz-baby-ponys ja siin on, et saab ise neid riidesse panna ja teha nendega igasugu asju. Et siit saab valida neid mängu ja siis ise kaunistada.

No see on kusagilt ma ei tea kust tõmmatud see.

Aga telekast milliseid saateid nad vaatavad enam-vähem?

Ühikarotte ja siis ETV 2 pealt Tommit ja Annit ja sealt neid multikaid ja... ja siis vaatavad seda Kätemaksukontorit vahel ja... Reporterit, vahel Vösareporterit ja Saladusi, Kodutunnet, vaata see, mis on, Ellujääjaid.

Kas rohkem on siis nii öelda muid saateid kui lastesaateid?

Lastesaateid vaatame me ainult laupäeva-pühapäeva hommikuti multikaid ja... no hommikuti multikaid ja õhtul on see Tommi ja Annika kanal 2 pealt, see tuleb kuuest poole kaheksani. Põhimõtteliselt pooldeist tundi võid vaadata neid lastesaateid.

Kui kaua nad päevas umbes meediat tarbivad?

Tead, arvuti taga on nad mul vähe. Võibolla arvuti taga on nädalas kolm korda ainult. See oli täna harukordne juhus, sest me täna päevotsa kodus olnud. Nii et arvutis on nad kuskil kolm korda nädalas, aga telekat.. noh, ma ei tea... kolm tundi päevas võibolla.

Kas Te muidu jälgite ka, et see sisu poolest lapsele eakohane?

Kõik, mis on subtiitritega, kõik ma loen neile. Kõik ma loen.

Kas taoline meediatarbimine on Teie arust mõõdukas, normaalne?

Minu arust küll, selles mõttes, et kui nad terved on, siis nad on palju ka väljas.

Kas neil on mingisugused piirangud ka, näiteks teleri vaatamisel?

Selles mõttes on, et kella kümnest me magame. Et mingisuguseid õhtuseid suurte inimeste filme ma ei näita neile. Selle pärast nad näevadki a la mingeid Eesti seriaale Kättemaksukontorit ja Ühikarotte ja midagi veel. Aga päris neid mängufilme ja neid me ei näita lastele.

Kui oluline on Teie jaoks see, et Te jälgite, mida lapsed vaatavad või mis nad teevad?

Kas peaks jälgima üldse?

Kohe päris kindlasti peaks. Ma tean praegu ühte juhust, see poiss on 9-aastane ja ema-isa avastasid, tal oli ka arvuti oma toas, lahti ja ema-isa avastasid, et poiss vahib mingeid gei-programme ja suhtleb mingisuguste a la siukeste homoseksuaalidega. Ja ja kui hakkad poisile rääkima midagi, et davai räägi, kus mis kui palju, siis poiss sattus täiesti paanikasse, lõi arvuti kinni ja ütles, et ma ei räägi mitte midagi ja no ilmse eeldusega teda kas oli ähvardatud, mis iganes, onju, et kui sa kellelegi räägid... ühesõnaga ta oli juba supi see see poiss. Päris kindlasti on vaja jälgida (rõhutab sõna kindlasti) ja vaadata, mida lapsed teevad.

Kuidas sulle tundub, kas nad oskavad endale ka ise eakohast meediat valida? Kas nad saavad aru, mis on nagu nende jaoks sobilik?

Ma ei tea... kui me läheme poodi, siis Paula ja Joanna vahivad esimesena neid Barbie ajakirju ja siis neid klepsu neid noh... praegult on sellised noh igasugused need värviraamatud ja mingid ajakirjakesed, kust saab mingeid neid kleepekaid liimida. Nad vahivad kohe neid. Et selles mõttes nad ei üritagi mingeid käsitööajakirju või naisteajakirju vahitada, et selles mõttes ... nad täpselt teavad, mida nad lähevad otsima.

Kas peate enda rolli oluliseks laste just meediatarbimise suunamisel?

Ja

Kuidas Te tunnete ennast? Pigem suunajana, valvajana?

Pigemini suunaja olen. Võibolla hiljem, tulevikus, kui nad on targemad, kui mina, siis ma olen järelvalvaja, aga hetkel olen ma ikka õpetaja, sest muidu nad ei saaks ju ühtegi asja ise lahti.

Ega selle Messengeri kasutamist ma ka ise suunasin neile, et te võite suhelda nendega ja õpetasin neile seda lahti tegema.

Kuivõrd Te jälgite, et Teie poolt vaadatav programm on ka neile sobilik?

Me lihtsalt ei vaata siis. Noo... ma ütlen, et üldreeglina kella kümnest on meil öörahu ja peale seda siis, kui ma enda uneajast varastan, siis ma vaatan või kuidagi niimoodi. Aga üldreeglina on meil üks telekas ja siis me lihtsalt ei vaata neid saateid, mis ei sobi.

Aga kas Teie saatevalikud mõjutavad laste vaadatavaid saateid?

No selles mõttes kui ma tean, et teise kanali pealt tuleb mingi saade ka, siis ma panen selle peale, mis tundub lastesõbralikum. Et siis me vahimegi kõik koos lihtsalt seda lastesõbralikumat, siis jääbki too teine lihtsalt vaatamata. Aga me, mina ja mees pole kumbki telekasõltlased sellepärast on meil jumala ükskõik, mis sealt kokkuvõttes jookseb.

Kui on mingisugused asjad, mis pole lapsele sobilikud, kas Te seletate ka, miks nad ei tohi seda vaadata?

Me ei näita neile selliseid asju, selle pärast, et Joanna pissib meil öösel püksi (lapsed kõrval naeravad selle peale), et ta lihtsalt noh, ilmselt on närvisüsteem ärevuses ja ta nagu elab seda endas üle. Aga seda juhtus sageli, et ta lihtsalt magas halvasti peale seda. Et lihtsalt tema enda pärast. Ta magab pärast halvasti. Kas ta hakkab öösel unes rääkima või ta teatab unes öösel, et ma tulen sinu juurde magama, ma näen halba und või lihtsalt kooserdab ringi või lihtsalt magab halvasti.

Aga Paulina puhul?

Ma ei oskagi öelda, ega me ei vaata eriti siukesi... no ütleme niimoodi, et kui on tulistamised ja asjad, siis ma vahepeal olen rääkinud, et et see ei ole nagu päris, et see on ainult, noh see on tehtud, et see on nagu nagu näitlejad mängivad. Siis nagu noh, on niimoodi rääkinud.

Kas neil on tekkinud ka küsimusi mingi sisu kohta?

Ja.

Laps põhjendab ise kõrvalt: ma olen vahepeal vahepeal küsinud, et et onju need, kes seal filmides on, et tegelikult nad päriselt ju ei tulista, et tegelikult kas neil on mingid mängupüstolid, kust tuleb ketšupit välja. (ise naerab natukene)

Kui nad küsivad, siis mida nad tavaliselt küsivad?

On ikka küsinud, et mispärast nad lasevad üksteist või miks tema tegi teisele niimoodi ja mispärast nad kaklevad või... mõningaid selliseid küsimusi on.

Kas lastele on kehtestatud mingisugused piirangud? Et ajalised või?

Jah, arvuti kasutamisel meil on kordamööda. Kell on seal juures, et kui suur seier liigub sinna, a la mingi 15 minutit või pool tundi, siis on järgmise kord. Et selles mõttes et pff... ma ei tea... no kui see üks õhtu tuleb, nädalas, kui nad on arvutis või no kahe õhtu jooksul, siis loomulikult läheb neli lõpuks kokku 3 või 4 tundi, aga lihtsalt nad peavad siis kordamööda, et tegelikult tuleb see ajaliselt tuleb siis võibolla ühele tuleb siis kaks tundi ja teisele kaks tundi. Kui tulebki nii palju, võibolla ei tulegi nii palju, aga lihtsalt, et kordamööda, siis on mõlemal nagu võimalus mängida. Ja telekaga.. no praegult meil ei ole mingit piirangut. No nii palju, et me koguaeg karjume Joanna peale, et mine õppima ja siis ta istub oma õppimisega siin samas teleka ees.

Kas piirangud on muidu Teie arust olulised, kas need peaksid olema...

Ja.

..nii vanadel lastel?

No ütleme, et 6-aastaselt ei ole vaja. Kui ei ole koolitööd ja kodust õppimist, siis ma arvan, et... vähemalt meie peres ei ole see probleem. Meie peres on muud asjad ka olulised, mitte ainult televiisor ja arvuti. Ma mõtlesin, et no kui on õppiv laps, siis ei saa, kui sa piiranguid ei pane, siis siis ta ainult istubki teleka ees. Natukene ikka.

Kes on Teie arust need, kes suunavad Teie laste meediatarbimist?

Ainult mina ja mees.

Aga kes peaks olema veel, kes võibolla suunab. Kas koolis ja lasteaias peaks sellest rääkima?

Mina arvan, et nii nagu Toivo Niiberg ütles, see psühholoog, et et kool ja lasteaed – need ei ole kasvatusasutused, need on õppeasutused ja kasvatustöö tuleb ikka teha endal kodus, et ma arvan et et koolil ei ole sellega mitte midagi pistmist. Et see tuleb omal ikka kodus paika panna, kuidas sa tahad oma lapsi kasvatada. Kas neist tulevad mingid tänavalapsed või midagi enamat.

Ma ei arva, et see on kooli ülesanne, et kool peaks sellega vaeva nägema, et mida laps vahib telekast ja mida mitte. Ma arvan, et see on sügavalt lastevanemate hool.

Kuidas Teile tundub, kas sõbrad ka mõjutavad, et laps tuleb koju ja tahab sama asja näha, mis sõbergi?

No niimoodi me näiteks selle Brazi selle programmi saime, et näe temal oli, ma tahan ka ja siis saime selle tolle lapsevanema kaudu.

Kas muidu on Teie arust piisavalt juhendmaterjali näiteks meediatarbimise suunamiseks lapsevanemale? Ohtudest ja nendest või see jälgimise osa.

Ma ei tea. Me oleme ise nii väikesed interneti kasutajad ja mul Joanna ja Paula tegelikult ise ei kola seal ringi. On ainult need kindlad programmid, mis mul on sinna paika pandud, kus nad saavad käia, või noh, mida nad saavad lahti teha. Ja midagi enamat nad lahti teha ise ei oska, et kuskile niimoodi ringi kolama nad ei saa. Sest nad ei oska lihtsalt seda. Ja kuna ma ise pole ka eriti suur internetis istuja, et iga päev hommikust õhtuni, siis ei ole neil ka seda eeskujuga ja nad näevad, et ma teen ka oma mingeid x-asju seal ja aga need on mingisugused sellised kindlad asjad, mitte et ma sihipäratult otsin kuskilt youtube'ist sealt mingisuguseid laen laule alla onju, et ma ei tee selliseid asju.

Ja telekaga on noh vahel oleme no ütleme telekalehest, Postimehe telekalehest oleme vaatand, aga teleka seest, et nad oskaks programme vaadata, et mis programm tuleb, seda nad ei oska. Seda ei ole ma neile kunagi nagu propageerind.

Aga kas lapsevanematele võiksid olla mingisugused koolitused või või rohkem reklaamkampaniaid näiteks internetiohtude kohta?

Aga loomulikult. Kõik mis on kasvatamisega seotud, on teretulnud.

Kuivõrd Te arvate, kas Eestis – Eesti kanalitel on piisavalt meediasisu, lastele sobilikku just?

(raputab pead)

Miks Te arvate, et ei ole?

Ma ei tea.. minu minu arust peale selle Tommi ja Anni, mis tuleb ETV 2 pealt, ei toimu Eesti kanalite pealt lastele enam mitte midagi, võrreldes sellega, mis varem oli. Võibolla Laulukarussell natukene mingil hetkel jooksis. A mingeid muid lastenäidendeid, nagu arvatavasti sinu ajal oli see Pätu ja siis oli see ee need põialpoisid olid... minu ajal oli Leopold ja et no tegelikult selliseid iga nädal ja noh mingitel kindlatel päevadel ja selliseid noh reeglipäraselt et et et tead oodata kohe, et tuleb, siukseid asju ei ole. Tegelikult sellest on nii kahju. Sest seda, mis seal Tommis ja Annis on, pooldeist tundi, seda sa ei tea, seda ei ole kuskil kirjutatud, mis sellest nagu, mis seal toimub, milliseid multikaid nad näitavad, millest räägivad, et see on nii, nagu parasjagu peale satud ja kas jääd vaatama või ei jää vaatama.

Kas see võib olla ka põhjus, miks nad vaatavad pigem selliseid erinevaid seriaale, Ühikarotte...?

Jah, see ongi põhjus, miks nad vaatavad Eesti seriaale. Miks me vaatame just neid... Ja miks ma ei saa neile.. ma ei saa saa ju neile...

(laps kõrvalt ütleb: suurte filme) suurte filmide... suurte filmidest te vaatate te ainult seda Jack Sparrowd, mitte midagi muud (ema vastas lapsele).

Et see on ainuke film, mida me suurte filmidest vaatame. Või okei, nad pühapäevased need armastusfilmid, need romantilised – neid ka mul lapsed vaatavad minuga koos. Sest need on alati õnneliku lõpuga. Ja tegelikult on nad suhteliselt ohutud, et seal ei ole nagu selliseid...

Need on need filmid, millel Te loete ette neid subtiitreid?

Jah, just, nendel filmidel subtiitreid loen ette.

Aga muidu need saated, Ühikarotid ja muud seriaalid, kas need on sisu poolest lastele muidu sobivad?

Ei sobi. Vähemalt 6-7aastasele küll ei ole eakohased, aga midagi muud selles suhtes lihtsalt ei ole. (Paus) Mitte, et peaks tulema, õudselt head on need loodusfilmid Eesti Televisiooni pealt mingil ajal nädalavahetusel. Mõnikord satume peale. Vot loodusfilme me vahime ka. See on meie pere õudselt palju harinud. Joanna on meil täielik fanaatik, kui mõni loodussaade tuleb, siis ta jääb kohe kivistunult vaatama. Aga aga ütleme niimoodi, et õhtusel ajal, et kui ETV 2

ei vaata, siis ausalt öeldes polegi nagu lapsele mitte midagi näidata õhtu jooksul. Üheskis kanalis ei ole.. ei Kanal 2-s ei ole TV3-s ega üheskis ei ole sellist mingit lasteprogrammi.

Kuivõrd sa näiteks annad soovitusi, et vaata seda saadet või või...?

Ikka vahel.. Ja, siis kui näiteks oli see Tantsud Tähtedega, siis... või Laulud Tähtedega, siis ma soovitasin või kui ma teadsin, et see film tuleb, siis... ikka, kõik käib selle järgi. Nad ju ise ei loe tegelikult eriti seda telelehte. Vahel harva, kui koos telelehte lugema, hakkame otsima, et pidi ju olema see nädal.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? Internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata või muud taolist.

No interneti kohta ma ütlesin, et nad ise üldse ei kola seal ringi, et ainult need kindlad kohad, kuhu nad saavad ja kus nad käivad.

Telekas no põhimõtteliselt kui on sobimatu film, kas ta on on siis mingisugune märuli alatooniga või mingi muu asi, siis ma lihtsalt ei näita. Siis ongi, et vaatame, mis tuleb samal ajal kuskilt mujalt, mis on ohutum või loodetavasti lihtsalt kella kümnest on magama minek.

Mingeid muid nippe... Üldreeglina oleme mehega oma enda vajadused selles mõttes maha surunud, et me lihtsalt ei siis ei vaata neid, mis mis võibolla meile endale huvi pakuks. Sel hetkel, kui lapsed ka siin on või üleval.

Nad ei ole veel nii vanad, võibolla hiljem tulevad niuksed probleemid.

Lisa 9. Intervjuu 8: 7aastase Sandra ema

Milliseid meediakanaleid üldse Sandra kasutab? Kas peamiselt teler, internet või ka ajakirju ja raadiot?

Ajakirjadest on tal Puhh, Barbie on sul. Siis on raamatud, mis käivad.

Raadiot vist ei kuula tänapäeva lapsed?

Ei

Aga milliseid lehti internetis külastab?

Lastekas on ja siis youtube on nüüd.

Youtube?

Mhmmh

Mm okei, mis ta youtube'ist vaatab?

Barbie't ja Mr Bean

Milliseid saateid telerist vaatab?

Beebi TV... pikk paus

Kui kaua ta muidu päevas teadlikult meediat tarbib?

Kaks tundi kindlasti. Tänapäev ta vaatas mul, mul on kõik salvestatud need asjad salvestab kõik ära ja siis ta vaatab kõik oma Kälimehed ja Kättemaksukontorid ja Unistuste agentuurid ja Pilvede All ja...

Et Teil on nagu salvestatud kõik osad ja ta vaatab neid?

Mhmmhh

Heeringas Veenuse õlal vaatas ka täna.

Kas ta vaatab seda Teie arust mõõdukalt või palju või vähe?

Palju

Palju?

Vähem võiks vaadata.

Kas Te muidu jälgite ka, et mida ta sealt vaatab-kuulab?

Põhiliselt küll jah, et ikka sõjafilme ma vaadata ei lase. (naerab) no Kättemaksukontor on see, et vahepeal on tegelikult väga hullu, siis me paneme käed silmade ette.

Kas muidu on seatud mingisugused piirangud ka teleri või interneti kasutamise osas?

Ee jah.. Oma asjad peavad korras olema. Trennis käimised ja tuba ja..

Kui oluline on Teie jaoks, et Te nagu jälgite või teate, mida ta seal internetis teeb?

Nii kaua, kui ta NENDE lehekülgede peale ei lähe, siis... (naerab) las olla. Aga siamaani ta ei ole läinud.

Kas Te arvate, kas ta oskab endale nagu ise sobivaid-eakohast lehekülge või telesaadet valida?

Eee.. Ei ma vahepeal ikka suunan, kui ma ütlen, et mingi lastefilm on, siis ma ikka olen ütlen, et hakkab.

Kas Te peate enda rolli oluliseks lapse meediatarbimise suunamisel? Kas sa oled valvaja või juhendaja, või kuidas Te...

..ikka. Na pean vahepeal seletama küll lahti jah, et ta tuleb küsima, miks ta nii tegi või naa.

Kas tuleb küsimusi ka ette seoses sellega?

Noo ikka.

Oskate seletada ka?

Mis mul muud üle jääb (naerab). Mis ma talle ütlen? Ole kuss ja kuula, siis sa saad aru?

Kas muidu Teie saatevalik mõjutab ka lapse saatevalikuid?

Mõjutavad küll, sest mina vaatan Kätemaksukontorit ja neid ja siis ta on ka vaatand, aga...

Jah, ikka.

Seda, mida ikka mina vaatan, suht harva, kui ma vaatan midagi muud, siis nad tulevad teise tuppa vaatama multikaid.

Kas Te muidu räägite ka, kui see sisu ei ole sobilik lastele, seletate lahti?

Aga me ei olegi.. neid kanaleid ma ei ole lasknud vaadata.

Aga kui on selles saates midagi, siis ongi käed silmade ees?

Mhmhh.

Sest ega ta neid sõjamultikaid, midagi ei ole. Beebi TV on, kus on joonistamine. Teine on... et ei ole sõjamultikaid üldse.

Kuivõrd oluline on üldse Teie jaoks piirangute või reeglite seadmine?

No kui mina neid piiranguid ei seaks, siis maa... ta oleks juba üle käte läind. Et peab seda peale suruma.

Muidu, kes veel on Teie arust need, kes suunab Teie lapse meediatarbimist? Kas see olete ainult Teie?

Pikk paus.

Ma arvan küll, et mina. Ma ei tea, võibolla nad lepivad kuskil kokku. Seda ta ei ole rääkinud, sest ta ise.. kui ta näeb reklaami, siis ta ise ütleb, et see asi.

Kuidas on lood vanaemade-vanaisadega, sõpradega?

Ikka on, et kui sõbranna helistab, et selline saade on, siis me ka vaatame.

Aga kellel veel peaks olema roll? Kas koolis või lasteaias peaks sellest rohkem rääkima?

Võiks rääkida, et mida vaadata siis või mida mitte (naerab). Aga no niimoodi suunama, et nüüd istu ainult teleka ääres ja nüüd ärge istuge. Aga ma ei tea.

Netiohud või telekaohud. Kuidas Teile tundub, kas on piisavalt juhendmaterjali sel teemal lapsevanemale?

Niimoodi loogilist materjali ei ole ju.

Aga kas Te olete piisavalt teadlikud sellest?

Ma iga päev loen neile, et telekat lähedalt ei vaata, silmad jäävad haigeks. Arvutiga samamoodi. Me ju läheme ninapidigi täitsa arvutisse.

Reklaami küll ei ole kuulnud, aga oleks.

Aga kas võiks olla?

Jah, võiks küll. Siis näeb ise telekast.

Kui palju Teie jaoks Eestis on üldse sellist head meediasisu – häid lastesaateid?

Eesti kanalite peal vä?

Noh, jah.

Suht vähe, võrreldes, mis vanasti oli. Ja on läinud... need saated ei ole need, mis olid vanasti.

Kas see võib olla ka põhjus, miks teistmoodi vaadatakse telerit, et lapsed ei vaata nii palju lastesaateid?

Ma arvan küll, sest siit ei tule ju mitte midagi. Tuleb ju põhiliselt selliselt, et kellel ei ole neid mingeid digiboxe mingi selle kuumaksuga, need ei näe ju mitte midagi, sest sealt ETV peal ei tule.. hommikul vara tuleb ainult kuskil TV3-s ja Kanal 2, aga need on küll jõhkardid, neid ma tal vaadata ei lase eriti.

Kas Te muidu valite enam-vähem ise need telekanalid ja interneti lehed, mida ta võib vaadata?

Olen pannud ise talle. Kui tähendab ta näeb kuskil, siis ta tahab seda ja siis ma olen pannud talle. Barbie'd ja mis meil on.

Aga muidu oskab ise ka?

Oskab küll.

Kas olete kasutanud mõningaid suunamise või keelamise nippe või võimalusi? Internetis lehtede blokeerimine; jälgimine, millistel lehtedel laps käib/milliseid saateid vaatab; ajaline piirang; kindlad saated, mida võib vaadata või muud taolist.

Ma niimoodi ära blokeerind ei ole, aga teleka puhul on küll, et enne peavad muud asjad tehtud olema.

Aga ajaliselt näiteks, et tund aega võid internetis mängida?

Jah, seda on meil küll. Mul ei oleks midagi selle vastu, kui ta ei vaataks nii lähedalt.

Ta on nii noor, kas see võib Teie meelest ohtlik olla, kui ta midagi ise seal teeb üksinda?

Praegu küll mitte, sest ta ei, minu teada ta ei oska ja ei teagi... no ütleme, et siis Facebookis ta vahel on, kui on minu alt sees, aga.. siis ta käib tuttavate pilte vaatamas.

MSNis ta vahepeal siin sõbrannadega suhtleb, minu msni alt.

Aga põhimõtteliselt Te teate, mis ta teeb seal?

Ikka. Sest ta vahepeal vajab abi. Vahepeal ma ei pane talle, kui ta ei saa aru mu jutust.

Lisa 10. Intervjuu 9: 5aastase Kaia ema

Mida Teie laps üldse kasutab? Teler, internet, raadio, pabermeedia?

Ajakirju tal veel ei ole. Ma isegi ei ole süvenenud neisse ajakirjadesse. Telekat ei vaata. Ta nagu selles mõttes, et jälgib, et temal on multifilmid või lastesaated, et kui ta põgusalt kõrvalt korra vaatab, aga siukest regulaarset ei ole. Raadiot ei kasuta siis nii öelda. Arvutist vaatab siis vahepeal seda Jänku Jussi.

Kui kaua ta päevas üldse enam-vähem seda tarbib?

Temal ma arvan, et nädalas üks tund.

Telerit siis ainult Teie kõrvalt nii palju, kui näeb?

Kuna ta ei ole harjunud seda vaatama, siis ta niisama vaatab parem oma raamatuid või aeleb seljas, et ta nagu ei.. väga nagu harva, et kui mingi loodusfilm satub olema või nii, et siis ta vaatab.

Kas tal on ka seatud mingisugused piirangud internetis, et kui kaua ta võib seal olla?

No kui ta seda Jussi asja vaatab, siis ta tahaks olla küll lõputult, aga kuna ta nagu üldse nii harva on, siis... aga no kindlasti ei ole ta nagu üle tunni aja seal korraga.

Aga Teie hinnangul, kas Teie laps oskas endale sobivaid saateid valida?

Mkm.. kindlasti mitte.

Kas peate oma rolli lapse suunamisel oluliseks?

Ja mina arvan, küll, sest ma arvan, et mul on rohkem tarkust kui lapsel ja minu kohustus ja vastutus on lapsel noh nagu noh... nii öelda temale eakohaseid asju pakkuda.

Et olla nii suunaja kui valvaja?

Just, just nimelt, piiride seadja ikkagi nagu.. ja ikkagi valik, et mida ta siis vaatab üldse... ma suuremate laste näol näen, et kui on võimalus, siis nad vaataksid valimatult ja kõike ja koguaeg, et suurtel on meil piirid peal. Et mina olen jah selle suuna pooldaja, et ilma ei saa.

Aga Teie saatevalikud muidu mõjutavad lapse saatevalikuid?

Ma ei tea, mina vaatan rohkem siis, kui laps magab juba. Või kui nädalavahetusel on mingi.. ma ei tea.. või noh kui suured lapsed vaatavad... Ega jah, nad ikka ei jälgi, sest suurte laste saated ei ole talle huvitavad. Ja minu vaadatavad saated või mehe vaadatavad saated... need ei köida, ei köida last. Kui mingi loodussaade või mingi kokasaade juhtub, et talle selline arusaadavas keeles räägitakse, et see on talle paeluv, et siis ta vaatab. Ma arvan, et et selline just viis on veel selline vanus, kus ta veel ei vaata suu ammuli kõike meil, mis telerist tuleb.

Kas lapsel on ka mõnikord küsimusi tekkinud saate sisu kohta?

Ma arvan, et ta päris sisust ei saa. Aga ta küsib selle kohta, mis ta näeb, et miks ta nii tegi või kuhu see kadus või mingeid siukseid asju.

Et oskate siis seletada?

Jah.

Teleri vaatamisel, kuidas teiste lastega on? Seal on ajalised või käitumisega seotud piirangud?

Täpselt mõlemad on. Et kui koolis pole ikka hästi läinud siis ei saa lasta nii telekat kui arvutit vaatama. Ja siis kui on see... oleme püüdnud sättida nii, et ei oleks üle kahe tunni seda ekraanitagust aega, et olgu see siis teleka või arvuti taga. Aga no ütleme nii, et see on ideaal... Alati nagu ei ole. Aga no kui me ikka vaatame, et kuidagi ei reguleeri lastel seda automaatselt, meil on siuksed omamoodi lapsed. Et kui neile voli kätte anda, siis nad ainult istuksid seal arvutis või telekas ja pärast seda on nad närvilised ja tigidad, me oleme nagu selle pealt vaadanud, et kui sa võtad ta sealt tagant eemale ja ütled, et mine õue või tee midagi muud, loe raamatut, laps on pärast rahulik ja normaalne. Me naeramegi siin, et sul on sõltuvus, et me paneme arvuti siin puhkama, et siis on nagu võõrutusnähud, kui kutsud arvuti tagant ära ja siis tuleb mingi ärärärrr sealt vastu.

Kes on Teie meelest see või need, kes suunab lapse meediatarbimist?

No ma arvan, et neid soove ja neid, et seda tuleb ikka sõpruskonnalt ka, vaadates suuremaid. Väiksemal tegelikult polegi soove, ta küll vahepeal küsib Jänku Jussi, sest suuremad on talle seda näidanud. Kui suured ei oleks seda näidanud, siis ta ei teakski seda. Lasteaiast ei tule sellist.

Ega need saated, mida mina soovitan vaadata suurematel, ega need küll üldiselt neile ei sobi. Et see ongi tõenäoliselt see kooliealistega... et eelkooliealisele soovivad nagu, et ta kuulab su soovitusi.

Kui tihti te soovitate saateid või milliseid saateid?

No tõepoolest olen ma kutsunud, kui kella neljast neid loodussaateid näidatakse. Suures plaanis rahulik liikumine, räägitakse, et seda ma olen nagu kutsunud ja siis oleme me kasutanud seda Lotte filmi vahepeal lapsehoidjana, et isegi mitte tema küsimise peale, vaid kui tekib vajadus ja pole ammu filmi vaadanud, siis paneme ta seda vaatama, et tervet filmi ta võib-olla ei jõua ära vaadata, aga pingi osa ikka.

Kas lapsevanematele on piisavalt juhendmaterjali Teie arust, näiteks internetiohtude kohta või telerivaatamise kohta?

Tegelikult, kes tahab, see leiab. Aga minu meelest vanemad ei ole ise piisavalt teadlikud, et selles võib oht olla ja siis vaadata. Pigem internetiohtusid teatakse rohkem, et neid lehekülgi ja nii, aga see, kuidas väidetavalt teleka vaatamine ja just väikestele lastele, et on ju Ameerikas neid uuringuid tehtud, et kuidas psüühiliselt mõjub ja mida ta teeb lapse arenguga, et kaotab võimaluse mingeid seoseid luua või ma ei tea, kas nii hull on, aga mina leidsin, mida seda ei otsinud, ja kuidagi tuli see info minuni, aga ma arvan, et väga paljud ei võta seda tõsiselt, et ei piira ega.. et see on ju selles mõttes, et sa pead ju nende lastega pidevalt, piiride seadmine on ju enda pingutamine, et sa pead koguaeg... Jälgimist ja ... Et sa pead kehtestama seda ja jälgima, et ta.. see on omaette vaev. Ma vaatan, et tänapäeva vanemad on maru mugavad selles osas, et nad ei viitsi jännata sellega. Et no arvutite panevad võib-olla mingid need piirid peale, eksole, et mida ta saab kasutada, aga ajalisi piiranguid küll minu arust väga ei kasutata.

Kas Te ise kasutate internetis lehtede blokeerimist või jälgite, kus laps käib või mõnda taolist meetodit?

Mitte väga. Põhiliselt mees jälgib rohkem, kuigi ma arvan, et need võiksid olla blokeeritud, aga samas kõik keelatud on selle võrra magusam, et ma olen seni rääkinud nendega sellest.

Kas Teie arust on Eestis piisavalt häid lastele mõeldud meediasisuga saateid?

Ei tea... me veel ei vaata päris selliseid, et.. Kui võtta aga see, et lastel üle tunni aja päevas ei oleks vaja vaadata, siis ma arvan, et selle tund aega saab niimoodi täita küll. Et need Tommi ja Anni saated näiteks, et need on sellised toredad, aga noh.. Sellisest loodusest ja ilmaelust lastele sobilikus võtmes väga ei ole. Et arenguruumi jääb.

Valite seega ise lapsele suuresti kanaleid?

Ta ei oska nagu veel valida. Et aga no kui kolmest multikast üks meeldib talle rohkem, aga ma soovitan muud vaadata, siis me vaatame koos ja ma üritan ikka süveneda sellesse... Kuigi multifilmid teda üldiselt väga palju ei huvita, et mingid saated on põnevamad.

Lisa 11. Intervjuu 10: 6aastase Kerdi ema

Milliseid kanaleid jälgib, milliseid saateid?

Et ee... et noh selles mõttes, ta.. noh multikakanaleid vaatab ja ja arvutis mängib mingeid mängu ja..

Aga raadiot üldse kuulab?

Ei, vot seda meil ei ole, raadiot.

Aga mingisuguseid lasteajakirju, koomikseid?

Mkm, ei.

Mida ta telekast vaatab?

Ta vaatabki oma multikakanalit ja noh kui Eesti pealt ka tulevad mingid lastesaated.

Kui palju üldse jälgite, mida Teie laps telekast või internetist üldse vaatab?

Eks ma ikka jälgin natuke jah.

Kui kaua ta umbes päevas selle peale kulutab aega?

Mmm. No oleneb päevast. Mõni päev ei vaata üldse ja mõni päev on kohe mitu tundi ja...

Kas seda on palju või vähe teie arust?

Palju-palju...

Miks?

Meil on väga nõrk ema. (naerab)

Kas muidu on lapsel ka mingisugused piirangud?

No me üritame ikka arvutit noh jah piirata, et üle üle tunni aja korraga väga ei tahaks, et ta seal oleks.

Kas muidu Teie laps oskas teie arust endale eakohast meediat valida?

Kindlasti mitte.

Aga kogu selle meediatarbimise juures, kas te näete endal suurt rolli lapse suunamisel?

Kas te saate teda piisavalt juhendada?

Ei saa väga.

Miks?

Meil on väga isepäine laps.

Kuidas Te tunnete, kas Teie roll on suur väike, olete Te pigem valvaja, juhendaja?

Nohh jahh.. tahaks olla juhendaja... aga jahh... esialgu tundub, et rohkem valvaja.

Kas see on oluline roll?

Kindlasti, see on ka oluline.

Kas teie saatevalikud mõjutavad ka lapse omi?

Jah, ja, mõnikord ikka.

Mis saateid näiteks?

Noh me oleme üritanud siis mingeid neid eesti laste filme vaadata, et ta ei näeks ainult seda sõdimist, mis multikatest tuleb.

Te ütlesite, et sõdimine, kas lapsel mõnikord küsimusi ka tekib sisu kohta?

Kusjuures ei teki.

On ta kunagi üldse küsinud midagi sisu kohta?

Ei olegi, tema jaoks on see vist juba nii tavapärane asi, see sõdimine.

Muidu üldiselt reeglid ja piirangud, kas need peaksid olema lapsel?

Ikka, kindlasti jah.

Kuidas te muidu suhtute sellesse, kas teie olete ainukesed, kellel on roll, lapsevanemana, kellel on roll lapse meediatarbimise suunamisel?

No lasteaias nad ikka räägivad omavahel, aga sellist mõjutust sealtpoolt küll ei ole, et tema vaatab ikka seda, mida tema tahab.

Ei ole tulnud koju ja öelnud, et tema tahab vaadata sama asja, mis teine nägi?

Ei,ei.

Aga kas lasteaias või koolis peaks sellest rääkima või seda õpetama?

Ma arvan, et see on eelkõige vast ikka kodu poolt.

Kas teie arust on piisavalt materjali või kampaaniaid internetiohtude, telerivaatamise kohta, et kuidas teda paremini suunata või juhendada?

Mina ei ole küll kohanud.

Aga kas oleks vaja?

Kindlasti oleks.

Kuidas teile tundub, kas eesti kanalitel on piisavalt häid lastesaateid lastele?

Eesti kanalitest... jah, on küll.

Kas annate lapsel soovitusi ühe või teise saate vaatamiseks?

Jah, me oleme suunand küll vahepeal, et pigem vaadaku seda, kui mingeid mingeid neid oma välismaakanali multikaid.

Kuidas teie sisu poolest need multikad tunduvad?

Minu jaoks on need täiesti mõttetud.

Kas laps saab teie arust sellest sisust aru?

Eks ta ikka saab jah.

Internetis on ka näiteks võimalus lehtede blokeerimiseks või keelamiseks, et kas te jälgite seal täpselt, mis ta teeb või saab ta ka omaette seal ringi käia?

Ta on veel õnneks nii väike, et ta ei oska veel nii väga.. noh tal on mingid teatud lihtsalt mängude leht ja nüüd mis ta on enda jaoks avaldatud, on TV3 leht, kus ta käib vaatamas. Aga ega ta mujal ei käigi. Praegu on ta veel liiga väike, et peaks niimoodi jälgima. Et no mingi aeg tuleb kindlasti see, et et kui kui tuleb hakata vaatama, mida ta seal teeb ja mingeid piiranguid panna.